

Hasbara: nyilvános diplomácia másképp

BSZM 983

Dolgozat lezárásának dátuma: 2014. július 30.

Tartalom

Bevezetés.....	1
1. Diplomácia, nyilvános diplomácia.....	4
1.1. A hagyományos diplomácia átalakulása	5
1.2. Nyilvános diplomácia és a puha hatalom	10
2. Hasbara.....	13
2.1. A Hasbara szakértői	15
3. Izrael hasbara apparátusa	18
3.1. Krízis	20
3.2. Az apparátus átalakítása, megreformálása	21
4. Hasbara – gyakorlat és eszköz	25
4.1. Gyakorlati elemek	25
4.2. Kiadványok, média.....	31
Összegzés	33
Felhasznált irodalom	36
Melléklet.....	39
1. melléklet – interjú kérdései	39
2. melléklet – interjú Nitzan Chen-nel	40
3. melléklet – interjú Yisrael Ne’eman-nal	41

Bevezetés

Dolgozatomban Izrael Állam nyilvános diplomáciájának egy különleges, direkt és összetett elemét, a hasbara-t ismertetem. Minthogy külföldi tudósítóként hosszabb-rövidebb időt töltöttem Izraelben, volt szerencsém találkozni a téma szakértőivel, az „ismertebb” szervezetek vezetőivel, valamint a Knesszet munkatársaival. Előbbiek mellett sikerült megismernem a Magyarországon és a kelet-közép-európai régióban tevékenykedő szervezetek felépítését és működését is. Amit azonban nem: átfogó, minden kérdést és igényt kielégítő választ kapni arról, hogy mi a hasbara valójában, melyek a céljai, célcsoportja és eszközei.

Izrael Állam valós működéséről, céljairól, elveiről az átlagember keveset tud, keveset tudhat. A hasbara rejtélyes, érdekes és különleges pontja annak a szerteágazó, országimázst építő eszköztárnak, amellyel Izrael rendelkezik, ám akadnak tanulmányok, kiadványok és különleges „segédanyagok”, amelyek segítenek eligazodni az „útvesztőben”.

A hasbara-val, mint eszközzel, annak jelentésével, fogalmával kapcsolatban több kérdés és kétség is felmerülhet: kérdés létjogosultságát-, hasznosságát-, pontos célját- és jelentését, kétség pedig eredményeit illetően. Bár maga a hasbara kifejezés magyarázatot jelent, feltételezem, hogy azt mégsem úgy értelmezik, nem szabad úgy értelmezni, hiszen annak valójában nem a magyarázás, és legfőképpen nem a magyarázkodás a célja. Ennek alapján feltételezem, hogy a hasbara egyfajta propaganda célt (is) szolgál, hiszen a sokakban rögzült, sablonos és tévhitekkel teli megjegyzésekre, gondolatokra jól- és alaposan átgondolt – magasan képzett szakértők által megfogalmazott (és tényekkel alátámasztott) – válaszrendszer létezik. Feltételezem továbbá, hogy a hasbara a nyilvános diplomácián túlmutatva az országimázst-építés eszköztárát és céljait is magába foglalja a modern média, a közösségépítés és az oktatás bevonásával, az azokban rejlő lehetőségek kiaknázásával. A hasbara rejtélyességével kapcsolatban adódik a kérdés: hogyan lehet kutatni, megérteni, tanulmányt készíteni egy olyan témáról, témából, amely működése még az átlag izraeli számára sem egyértelmű?

Vizsgálatom analitikus, deduktív módszeren alapul; a rendelkezésemre álló, angol és héber nyelvű szakanyagok, tanulmányok egyfajta áttekintése, összegzése. Ennek megfelelően a téma ismertebb kutatóinak tanulmányai (Jan Melissen, *The New Public Diplomacy*, Shmuel Katz, *Battleground: Fact and Fantasy in Palestine*, Dr. Shivi

Greenfield, Israeli Hasbara: Myths and Facts, Rommey Hassman, The Israel Brand), vonatkozó sajtóanyagok, valamint az erre a szakterületre specializálódott (gyakran oktatási) intézmények kiadványai, továbbá izraeli politikusok, egyetemi oktatók, és az országban szolgáló diplomaták személyes véleménye adja, adják kutatásom gerincét. Kutatásom alapja a public diplomacy, mint általános elmélet vizsgálata, ismertetése, ennek eseti példájaként, egyedi formájaként tekintek a hasbara-ra.

Dolgozatom első fejezetében a nyilvános diplomácia fogalmát elemzem annak ismertebb kutatói és szakértői véleményének tükrében. Kiemelem Allen Hansen, Edmund Guillon, Mark Leonard és Joseph Nye definícióit. A fogalmi meghatározást követően, a hagyományos diplomácia vizsgálata során összehasonlítom a nyilvános diplomáciát a propagandával, a hagyományos diplomácia jellemzőivel, valamint a nyilvános diplomációhoz kapcsolódó puha- és kemény hatalom közti különbségeket veszem sorra. Az említettek mellett rávilágítok arra, hogy a diplomácia eszköztárán túl szükség van, az ország imázsának építésére is a cél elérése érdekében, továbbá jellemzem a nyilvános diplomácia államok és nem kormányzati szereplők közti megjelenésének kapcsolatát, dimenzióit.

A második fejezetben a hasbara jelentését, szükségességét vizsgálom, továbbá a kutatás során készített interjúkban elhangzottakat, a nemzetközi közösség véleményét, vádjait ismertetem. A rendelkezésre álló szakirodalom, a fellelhető publikációk tükrében a hasbara pontos jelentését keresem, továbbá azt, hogy melyek azok a tényezők, amelyek az ország negatív megítéléséhez, esetenként elszigeteléséhez, bojkottálásához vezettek.

A fogalom meghatározását követően bemutatom Izrael Állam hasbara apparátusát – azt, hogy miként alakult ki az ezzel kapcsolatos koncepció, hogy egy decentralizált, koordinálatlan eszközből miként lett központosított, egységes irányelveket követő, hatékony rendszer, valamint azt, hogy melyek voltak azok az események, amelyek rádöbbenették az izraeli vezetést arra, hogy mekkora szükség van a nyilvános diplomácia, és azon belül is a hasbara erősítésére. Szót ejtek az apparátus megreformálásáról, továbbá ismertetem annak jelenlegi felépítését és működését is.

Munkám negyedik fejezetében a hasbara gyakorlatának összetevőit mutatom be, továbbá eszköztárát vizsgálom. Ennek során rávilágítok arra, hogy a hatékony hasbara és nyilvános diplomácia működéséhez szükség van multidimenziós kommunikációs stratégiára, átfogó országimázs-stratégiára, valamint a nem-kormányzati kapcsolatok és a privát szféra kapcsolatának fejlesztésére. Előbbiekén túl a hatékony és versenyképes

nyilvános diplomácia reformjának számító alapvető összetevőket, majd dolgozatom végén
összegzem kutatásomat, valamint levonom következtetéseimet.

1. Diplomácia, nyilvános diplomácia

Annak érdekében, hogy pontos képet kapjunk arról, mi a hasbara, úgy vélem, szükséges az alapvető, kapcsolódó fogalmak tisztázása. Az első ilyen fogalom a public diplomacy, amelyet témám esetében inkább gyakorlatként jellemeznék. A public diplomacy az angolszász irodalomban elterjedt szóösszetétel, jelentése nyilvános- vagy közdiplomácia.

Nyilvános diplomácia alatt egy olyan gyakorlat értendő, amely során a nemzetközi porondon szereplő államok a közvélemény tájékoztatására, megnyerésére – tulajdonképp befolyásolására törekszenek.

Allen Hansen szerint a nyilvános diplomácia a külpolitikai kapcsolatok megfelelő kialakítása érdekében befolyásolja a közvéleményt oly módon, hogy kiaknázza a hagyományos diplomácia eszközeit meghaladó lehetőségeket, azaz azokat a kormányzati törekvéseket (támogatott programokat), amelyek befolyásolják más államok polgárainak véleményét, a közvéleményt.¹

Maga a kifejezés Edmund Guillon (karrier-diplomata, a Tuft Egyetem Jogi és Diplomáciai iskolájának rektora) tollából származik, aki 1965-ben használta azt először. Guillon szerint a nyilvános diplomácia a befolyásolással, a köz szemléletmódjának kialakításával, illetve annak befolyásolásával foglalkozik. Rendelkezik a nemzetközi kapcsolatok hagyományos diplomáciai jellemzőivel, valamint a kormányzatok azon törekvéseivel, amelyek más országok közvéleményének alakítását, a magán- és érdekcsoportok nemzetközi érdekeit, valamint az információk és ötletek hatékony, nemzetközi áramlását célozzák. A kormányok a fentiek mellett komoly erőfeszítéseket tesznek annak érdekében, hogy a nyilvános diplomácia összekeverhetetlen legyen a propagandával, amely tipikusan a megtévesztő, hamis információk és tévhitek egyfajta kombinációja, szemben az előbbivel, amely valós információn alapul.²

Kihangsúlyozandó, hogy a nyilvános diplomácia a propaganda utódja, amely a második világháború alatt és azt követően nyert negatív megítélést. Különbségükről a fentiekben már szó esett, de a teljességhez hozzátartozik, hogy a propaganda alatt többnyire a „fekete propagandát”, azaz nem hiteles, kétes eredetű információk terjesztését értjük, míg a nyilvános diplomáciát úgynevezett „fehér propagandaként” is szokás

1 Hansen, 1984, 3. o.

2 U.S. Public diplomacy in.: PublicDiplomacy.org - http://pdaa.publicdiplomacy.org/?page_id=6 – Letöltés ideje: 2014.01.30.

jellemezni – ez, amint arról már szó esett, a beazonosítható forrásból származó, hiteles információkkal egyenlő.³

A nyilvános diplomácia tulajdonképp nem más, mint egy adott ország érdekeinek népszerűsítése a megértés, az informálás és a befolyásolás eszközeinek segítségével. Talán könnyebben érthető meg, ha főbb karakter-jegyeit összehasonlítjuk a hagyományos diplomácia jellemzőivel.

1.1. A hagyományos diplomácia átalakulása

Kiemelendő tehát, hogy a nyilvános diplomácia széles körben elérhető és átlátható, szemben a hagyományos diplomáciával, amely átláthatatlan (eltekintve az alkalmankénti szivárogtatásoktól, vagy éppen kijelentésektől), és csak egy meghatározott kör fér hozzá.

Másodszor (és talán ennek segítségével érthető meg a leginkább), a nyilvános diplomácia a kormányok a nagyközönség (vagy alkalmanként egy választott célközönség) felé irányuló kommunikációját jelenti, míg a hagyományos diplomácia esetében a kormányok leginkább kormányokkal, illetve nem kormányzati szereplőkkel kommunikálnak. Végül pedig, míg a hagyományos diplomácia a kormányok viselkedését befolyásolja, arra hat, addig a nyilvános diplomácia a közvélemény formálásában érdekelt.⁴

A nyilvános diplomácia célja ugyanaz, mint a hagyományos diplomáciáé, ám az üzenetek eljuttatásának módja és célközönsége különbözik az előbbitől. A két típus közti eltéréseket az alábbi, 1. számú táblázat segítségével szemléltetem.

3 Hansen, 1984, 10. o.

4 Wolf-Rosen 2004, 3-4. o.

	Hagyományos diplomácia	Nyilvános diplomácia
1. Nemzetközi szereplő	Államok	Állam-nem állam
2. Technológiai környezet	Rövidhullámú rádió Nyomtatott sajtó Vonalas telefon	Szatelit Internet Valós idejű hírek Mobiltelefon
3. Média környezet	Éles elválasztó vonal a helyi és nemzetközi hírek közt	Elhomályosodott elválasztó vonal a helyi és nemzetközi hírek közt
4. Megközelítés forrása	Politikai támogatás Propaganda elmélet	Közösségi "márka" Hálózat elmélet
5. Terminológia	Nemzetközi imázs Presztízs	Puha erő Országimázs
6. Feladatok struktúrája	Vertikális, szereplő a tömeg irányába	Horizontális, szereplők által megkönnyített
7. Feladatok természete	Célzott üzenetek	Kapcsolatépítés
8. Átfogó célok	A nemzetközi környezet irányítása	A nemzetközi környezet irányítása

1. táblázat: A hagyományos diplomácia és a nyilvános diplomácia összehasonlítása, Forrás:⁵

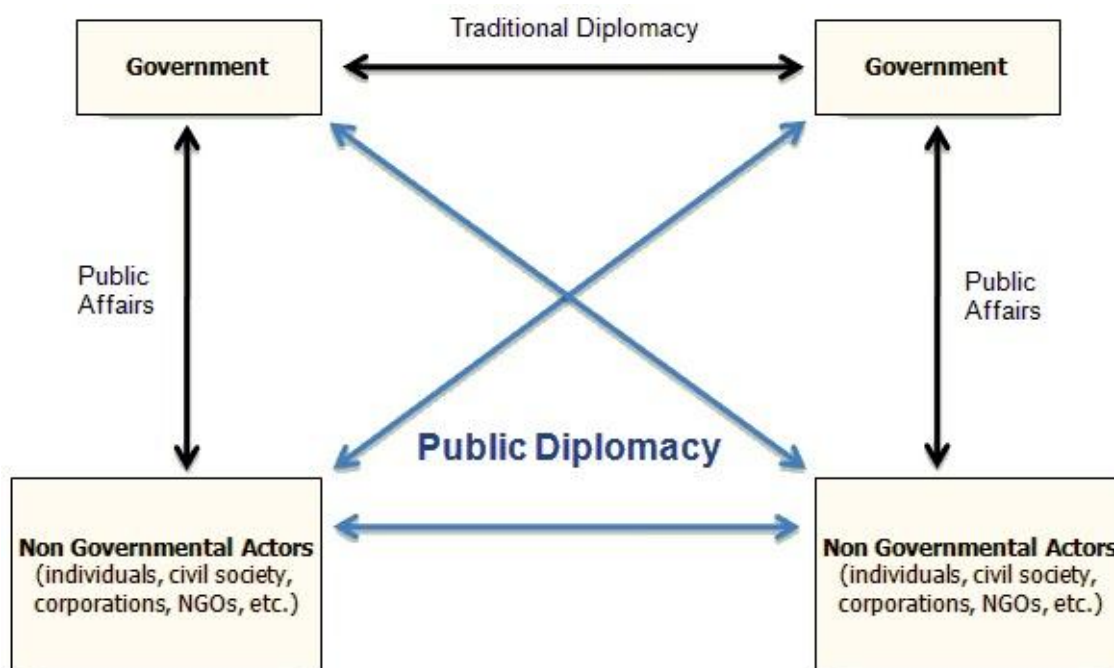
Különbség nem csak az eszközök tekintetében figyelhető meg, hiszen míg a hagyományos diplomácia többnyire konfliktusok során, és a szembenálló felek közti feszültség enyhítése érdekében jelenik meg (eltekintve a gazdasági-kereskedelmi érdekek érvényesítése érdekében folyó kapcsolatokról), addig a nyilvános diplomácia akkor is állandóan, de kisebb súllyal van jelen, amikor a felek közt nincs érdekellentét.

A nyilvános diplomácia és a hagyományos diplomácia célja legtöbbször politikai, gazdasági változások előidézése diplomáciai nyomásgyakorlással, ám a nyilvános diplomácia előbbieket úgy érvényesíti, hogy pozitív képet fest, népszerűsít. A hagyományos diplomácia többnyire meggyőző és irányító, a nyilvános diplomácia kapcsolatot épít, és a közvéleményt formálja, monológok helyett a párbeszédre helyezi a hangsúlyt.⁶

⁵ Cull, 2009, 14. o.

⁶ Szondi 2008, 6-17. o.

Amint azt az alábbi, 1. számú ábra is szemlélteti, a nyilvános diplomácia nem a kormányok közti politikai, gazdasági kapcsolatok formálásakor jelenik meg, és nem is az adott ország kormánya, és annak nem-kormányzati szereplői között, hanem a kapcsolatban álló országok nem-kormányzati szereplői, illetve egy adott kormány és az azzal kapcsolatban álló nem-kormányzati szereplők között jelenik meg.

1. ábra: A nyilvános diplomácia megjelenése az államok és a nem kormányzati szereplők közti kapcsolatokban, Forrás:⁷

A nyilvános diplomácia tehát nem csak a kormányok kommunikációjának nyilvánosságára utal, hanem tulajdonképpen arra, hogy a diplomácia ezen vonala nyilvános, nem titkos és nem titkolt. Szereplői nem kizárólag államok, hiszen mind gyakrabban kapcsolódnak be a folyamatba privát személyek, civil szervezetek, amelyek (mint nem-állami, nemzetközi kapcsolatokkal rendelkező szervezetek) saját magukon kívül küldő országukat is képviselik, képviselhetik.

Jól szemlélteti a fenti kapcsolatot a Magyarországon működő, a világon első és jelenleg egyetlen Izraeli Kulturális Intézet. Az intézet célja Izrael sokszínűségének, változatosságának bemutatása kulturális események, előadások, kiállítások, filmvetítések, tudományos programok, valamint egy héber nyelvközpont és a nemrég nyílt Herzl Tivadar

⁷ Dimensions of public diplomacy: <http://www.ryanjsuto.com/2011/02/diagramming-public-diplomacy-ver-20.html> - Letöltés ideje: 2014.02.02.

Oktatási Központ segítségével. A nonprofit szervezetet ugyan a Szochnut egykori kelet-közép-európai képviselője álmodta meg, annak létrehozásában, az épület felépítésében és működtetésében magánszemélyek, és Magyarországon működő izraeli, amerikai, magyar vállalatok és alapítványok működtek és működnek közre a mai napig (Teva Magyarország, Pincus Fund, Futureal, Plaza Centers). A szervezett előadások meghívottjai közt gyakorta találkozni izraeli politikusokkal (például az izraeli nagykövettel, Ilan Mor-ral) is, ám a nyilvános diplomácia szempontjából azok a Magyarországon tevékenykedő üzletemberek, illetve izraeli filmrendezők, művészek, zenészek relevánsak, akik Izraelt képviselve rendszeren tartanak előadásokat, interaktív beszélgető esteket az intézetben.

A nyilvános diplomácia 1965-ös, első megfogalmazása ellenére nem új „fegyver” a diplomáciai eszköztárban; az államok közti kommunikáció egyre jelentősebb elemévé nőtte ki magát. Előtérbe kerülésének és jelentőségének okai között megemlítendő a kommunikációs eszköztár hirtelen fejlődése, amely révén a tömeg tájékozottabb, ráadásul több információ áramlik, és gyorsabban, mint valaha. Ebben nagy szerepe van azoknak a tömegkommunikációs eszközöknek, amelyek segítségével már nem csak a hírességek, de a politikusok, egyházi vezetők is széles tömegeket érhetnek el - egyre gyorsabban, akár valós időben is. Ennek köszönhető, hogy a már említett civil, nem-kormányzati szervezetek száma ugrásszerűen megnőtt a külkapcsolatok világában. A modern kommunikációs eszközökkel a (nemzetközi) közvélemény könnyebben formálható, hiszen az adott kormány kénytelen reagálni az említett szervezetek által megszólított tömegek, azaz a tömegtársadalom „megkeresésére”.

Mark Leonard angol politikai „gondolkodó” szerint a demokráciák elterjedésével egyre több országban jelenik meg az az állampolgári igény, hogy a politika, külpolitika közelebb kerüljön az állampolgárokhoz – mondván: egy ország hírneve és imázsa köztulajdon.⁸

A demokratikus elveknek és normáknak köszönhetően (a tömegkommunikációs eszközök által nyújtott lehetőségekkel kiegészítve) megjelent, felerősödött az állampolgári igény arra vonatkozóan, hogy nagyobb betekintést engedjen a döntéshozók világába, ám érdemi bele- és hozzászólásra azonban lehetőséget mégsem ad - csak a látszatot teremti meg, amely gyakran ki is elégíti az igényeket.

A külpolitika alakításának eszközeként, eszköztáraként és önálló elemként is kapcsolódik a nyilvános diplomáciához a kulturális diplomácia - az oktatás, a művészetek

8 Leonard et.al., 2002 , 9. o.

bemutatása, a kulturális és szakmai csereprogramok ugyanis mind alkalmasak kapcsolatépítésre. Ez a nyilvános diplomácia hosszú távú céljait szolgálja, hatása legtöbbször hosszú évek, talán generációk múlva érzékelhető csak. A kulturális diplomácia feladata is hasonló, mint a nyilvános diplomáciáé: az országról kialakult kép pozitív irányú formálása, az értékek bemutatása, a kétoldalú kapcsolatok kialakítása és ápolása, az adott ország megítélésén való javítás, a kultúra megismertetése.⁹

Izrael, a zsidóság esetében hasznos és eredményes eszköz például A Zsidó Nyári Fesztivál, amelyet a Budapesti Zsidó Hitközség 1998 óta minden évben megrendez. Annak ellenére, hogy az esemény szervezői nem Izrael Államot képviselik, tevékenységük mégis hasznosnak bizonyul Izrael kultúrájának, a zsidó hagyományoknak a megismertetésében. Szintén megemlíthető a Maccabi játékok, a Maccabiah (Makkabiáda), azaz a Zsidó Olimpia is. Az elsőként 1932-ben, Tel-Avivban megrendezett játékok célja a világ zsidó sportolójának megmérettetése. Az eseményt, amelyet a Nemzetközi Olimpiai Bizottság regionális sporteseményként ismert el, négyévente rendezik meg Izraelben, mindig az aktuális olimpiai játékokat követő évben. A résztvevő sportolók nem kizárólag izraeli állampolgárok, a részvétel feltétele a sportolói múlton kívül, mindössze a zsidó származás egy nagyszülői ágon való igazolása. A Maccabi játékok azonban nem csak a sportról és a versenyről szólnak - a résztvevő sportolók kulturális eseményeken, kirándulásokon, előadásokon vesznek részt, izraeli fiatalokkal találkoznak, amely események és találkozók során megismerhetik Izraelt, annak kultúráját, vallását, hagyományait.

A modernkori olimpiák megrendezése egyébként minden rendező ország számára komoly imázsépítő és befolyásoló erővel bír. Ez különösen jelentős eleme a diplomáciának akkor, amikor az egyes országok közt nem kiegyensúlyozott, vagy egyáltalán nincs hivatalos diplomáciai kapcsolat. A sport, mint diplomáciai eszköz is politikai, külpolitikai, gazdasági érdekeket képvisel a háttérben, ám - mint a puha hatalom eszköze - indirekt módon.

9 Davidson, 2008

1.2. Nyilvános diplomácia és a puha hatalom

A nyilvános diplomáciának tehát számtalan célja lehet, amely célok mindegyike Joseph Nye szerint az ország puha hatalmát növeli. A puha hatalom Nye megfogalmazásában „egy olyan képesség, amely segítségével egy adott ország kényszer vagy anyagi ráfordítás nélkül, a vonzódás kialakításával éri el célját, szemben a kemény hatalommal, amely a katonai és gazdasági erejére alapoz”.¹⁰ A kemény és a puha hatalom közötti különbséget az alábbi, 2. számú táblázat segítségével elemzem.

	Kemény hatalom		Puha hatalom
	Katonai erő	Gazdasági befolyás	
Eszköz	Erő, veszély	Kifizetések Szankciók	Értékek Kultúra Politikák Intézmények
Kormányzati politika	Diplomáciai kényszer Háborús szövetségek	Segélyek Korrupció	Nyilvános diplomácia Multilaterális diplomácia Bilaterális diplomácia
Viselkedés	Kényszer Elrettentés	Kényszer	Vonzalom, kötődés kialakítása

2. táblázat: A kemény és a puha hatalom közötti különbségek, Forrás:¹¹

Kijelenthető, hogy a kemény hatalom és a puha hatalom közti alapvető különbség az, hogy a kemény hatalom a katonai erőre és a gazdasági befolyásra támaszkodik - esetében az erő, a szankciók, a diplomáciai kényszer, a háborús szövetségek dominálnak. A puha hatalom ezzel ellentétben az értékekre és a kultúrára támaszkodik, alkalmazza a nyilvános diplomácia eszközeit, támogatja a multilaterális együttműködéseket - mindezt kényszer és elrettentés nélkül.¹²

Az egyik legkevésbé ismert, ám annál jelentősebb bi- és multilaterális együttműködés, amely a diplomácia puha hatalmát, erejét és a szükségét aknázza ki, az a “Hegyí vízgyűjtő” kérdését rendező izraeli-palesztin vízügyi együttműködés. Minthogy

¹⁰ Nye, 2004, 256.o.

¹¹ Gilboa, 2008, 61.o.

¹² Gilboa, 2008, 61.o.

Izrael a sivatagi égöv szélén helyezkedik el, folyamatos vízhiányban szenved, vízkészletet a Jordán folyó és a Kineret-tó, illetve néhány kisebb folyó jelent csupán.¹³

A fenti együttműködés alapja egy olyan, 1991-ben kezdeményezett bi- és multilaterális párbeszéd, amely közvetlenül a Madridi Konferencia után indult. A bilaterális együttműködés célja az volt, hogy rendezzék a múlt konfliktusait, míg a multilaterális együttműködése az, hogy elérjék: a felek bizalommal legyenek egymás iránt annak érdekében, hogy a jövő kérdéseit békésen oldhassák meg.¹⁴ Az együttműködés során megalakított, vízkészletekért felelős munkacsoport a mai napig aktív, szerepe az, hogy regionális szinten fejlessze a felek együttműködését a kérdésben, így létrehoztak két szervezetet, az EXACT-ot 1994-ben (Executive Action Team), amely egy vízkészletekkel kapcsolatos adatbankot kezel és információkat továbbít a feleknek (motorja izraeli, jordán és palesztin vízügyi szakértők csoportja; technikai és pénzügyi támogatást olyan “donor” országoktól kap, mint az Egyesült Államok, Hollandia, Norvégia, Franciaország, Olaszország vagy az Európai Unió). A másik szervezet, a MEDRC (The Middle East Desalination Research Centre), a Közel-Keleti Sótalanító Kutatóközpont (ebben szintén képviselteti magát Izrael, Jordánia, Palesztin Fennhatóság és számos “donor” ország).

A kérdéssel kapcsolatban kihangsúlyozandó az 1993-as és 1995-ös Oslói, valamint a Gáza és Jerikó Egyezmények, amelyek a vízhez való joggal, a mennyiség meghatározásával, továbbá a jövőbeli szükségletekkel kapcsolatos irányelveket és kötelezettségeket tartalmaznak. A megállapodásokban foglaltak szerinti eljárás érdekében Izrael és a Palesztin Fennhatóság 1995-ben létrehozta a Joint Water Committee-t, amely megalakulása óta működik, célja a vízzel és szennyvízzel kapcsolatos kérdések rendezése a ciszjordán területeken.

Izrael nyilvános diplomáciája, hasbara aktivitása szempontjából meglepő és valamelyest érthetetlen, hogy a fenti egyezmények, és a két fél közti együttműködés, miért nem publikált, kihangsúlyozott megfelelően, hiszen az Izrael megítélése szempontjából komoly jelentőséggel bírna, a közvéleményt nagymértékben befolyásolhatná.

A nyilvános diplomácia azonban önmagában kevés ahhoz, hogy fenntartsa egy adott ország nemzetközi megítélésének pozitív mivoltát, ám a kemény hatalom támaszaként képes javítani nemzetközi megítélését. Eytan Gilboa, a nyilvános diplomácia egyik vezető kutatója szerint, a nyilvános diplomácia akkor éri el a puha hatalom célkitűzéseit, ha képes

¹³ Israel, Ministry of Foreign Affairs, 2010

¹⁴ Ori Tal-Spiro, 2011

együttműködni nem-kormányzati szervekkel a kormányzati szervek mellett; ha kihasználja a modern média által kínált lehetőségeket az ország besorolásának erősítése és a pozitív kép kialakítása érdekében; ha megfogalmazza rövid- és hosszú távú céljait, és azokat folyamatosan aktualizálja a nemzetközi kapcsolatok alakulásának fényében.¹⁵

A pozitív kép kialakításában az ország imázsának előnyös bemutatása jelentős szerepet kap. Az arculat-építésnek és a nyilvános diplomáciának más-más a célja, stratégiai eszköze és szereplője. Egy ország arculatának kialakításáról akkor beszélünk, amikor a cél egy adott ország különlegességeinek, egyediségének azonosítása, másságának kiemelése. Minthogy egy ország imázsa főképp vizuális eszközök, szimbólumok használatával alakítható, a célközönség jobban képes arra felfigyelni, érzékelni azt.¹⁶

Céljaikat tekintve, amíg a nyilvános diplomácia az adott ország politikai (és természetesen gazdasági) érdekeit igyekszik előmozdítani, addig az országimázs, arculat-építés főként a gazdasági érdekekre fókuszál. A nyilvános diplomácia és az országimázs közti határ vékony, a diplomácia bármilyen formájának célja véleményem szerint az adott ország politikai, közvetve gazdasági érdekeit szolgálja, hiszen egy pozitív képet sugárzó ország potenciális célpontja lehet a befektetőknek, turistáknak – az egy hiteles, megbízható partner képét tükrözi.

Tartalmát tekintve az országimázs kevésbé politikai és politizált, képekkel és nem identitással szemléltet, marketing és a fogyasztás a mozgatórugója. A nyilvános diplomácia – mint arról a későbbekben is szó esik – az állampolgárokat, a közönséget, az aktív érintetteket célozza a vásárlók, a passzív tömeg helyett. Földrajzi értelemben is elkülöníthetők a célcsoportok: az országimázs egyetemesebb, nem kulcsfontosságú, stratégiaileg kiemelt országokat irányoz.¹⁷

Az országimázs-építés ismert, hagyományos eszközrendszerénél és módszereinél azonban sokkal szerteágazóbb, speciálisabb az alábbiakban ismertetett hasbara módszertana és eszközrendszere.

15 Gilboa, 2008, 55-77. o.

16 Szondi, 2008, 15-17. o.

17 Szondi, 2008, 15-17. o.

2. Hasbara

Az elmúlt években az Izraelről kialakult kép komolyan sérült; olyan országok is támadták, amelyekkel Izraelnek megbízható diplomácia kapcsolata volt. A nemzetközi közösség szemében Izrael militarista, túlzottan vallásos, makacs, veszélyes, sovinszta és ijesztő országgá vált, amely jellemzőket a média igyekezett a palesztin-izraeli konfliktus, vagy akár a libanoni háború megrázó képeivel illusztrálni. Izrael gyakran (és sokszor jogosan) kritizált és megbélyegzett országgá vált - nem csak szuverén államok, de nemzetközi szervezetek¹⁸ (mint pl.: az ENSZ és intézményei, emberi jogi szervezetek) is gyakorta elítélik.¹⁹

Izraelben és a diaszpóra intézményeiben az országról időről-időre kialakuló negatív kép, a diplomáciai elszigetelődés elsődleges okának a hasbara, a nyilvános diplomácia bukását tekintik. Az Izrael-ellenes és palesztin párti propaganda apparátusa elleni eszközöket ugyanis Izrael nem mindig kezeli hatékonyan és okosan annak ellenére, hogy a környező országokkal – és főként a palesztin területekkel – vívott médiaháborút tudásának, erőforrásainak, jól képzett szakembergárdájának köszönhetően hatalmas fölényrel, rendre megnyeri.²⁰

A hasbara a szó szoros értelmében magyarázatot jelent, ám pontos jelentése használatának fényében vitatott. Gideon Meir véleménye szerint a kifejezésnek nincs valós, pontos megfelelője – nem kifejezett propaganda, és nem csupán Izrael politikájának és a valóságnak az elmagyarázása.²¹ Leginkább a nyilvános diplomáciával azonosítható – rendelkezik a Nye-féle puha hatalom jellemzőivel.²²

Gary Rosenblatt véleménye szerint pártfogás²³, míg Nathan Guttman szerint Izrael melletti propaganda, “ám míg a propaganda igyekszik a pozitív jellemzőket kiemelni, a

18 Kull et.al., 2008: http://www.worldpublicopinion.org/pipa/pdf/jul08/WPO_IsPal_Jul08_packet.pdf - Letöltés ideje: 2014.04.25.

19 Rommey, 2008, 16-17. o.: <http://socsci.tau.ac.il/government/images/PDFs/brandingEng.pdf> - Letöltés ideje: 2014.01.07.

20 Naor, 2009, 35-58. o.

21 Meir, 2005 in: Israel Ministry of Foreign Affairs: <http://www.mfa.gov.il/mfa/abouttheministry/pages/what%20hasbara%20is%20really%20all%20about%20-%20may%202005.aspx> – Letöltés ideje: 2014.01.05.

22 Nye 2004, 5-11. o.

23 Rosenblatt, 2004 in: The Jewish Federations of North America: <http://www.jewishfederations.org/page.aspx?id=89887> – Letöltés ideje: 2014.01.05.

hasbara arra törekszik, hogy megmagyarázzon bizonyos cselekményeket, függetlenül attól, hogy a magyarázat indokolt-e vagy sem”.²⁴

A hasbara - a leginkább elfogadott fordítások szerint nyilvános diplomáciát jelent - először az angol nyomtatott sajtóban jelent meg az 1970-es évek végén. „Tengerentúli imázs-építésként” jellemezték azt, eszköznek, amelynek célja a külföldi közvélemény alakítása. Az 1980-as évek elején PR kampányként definiálták; a Newsweek szerint magyarázat²⁵, a The New York Times szerint pedig egy védelmi célokkal bíró kommunikációs program. A téma első, enciklopédikus forrásának Shmuel Katz 1973-ban megjelent könyvét, a „Csatatér, tények és fantázia Palesztinában” című tanulmányt tekintik.²⁶

Izrael el nem ismertté, célponttá vált, a Közel-Kelet minden problémájának okozójává - vádolják az amerikai külpolitika korrumpálásával; úgy hiszik, hogy a probléma gyökere nem Izrael „viselkedése”, hanem pusztán léte; hogy a cionizmus diszkriminatív ideológia; hogy a zsidó állam létezése korszerűtlen, így nincs helye a modern világban. Az előbbieket következtében Izraelt nem csak elfogadhatatlan, nem kívánatos szomszédnak, de idegen megszállónak is jellemzik, tekintik (ez nem feltétlen alaptalan, az Izrael Állam 1948-as kikiáltását követő háborúk során Izrael a régió több, esetenként stratégiai jelentős területet annektálta, ez pedig a napjainkban is fennálló konfliktus egyik fő okának tekinthető).

A vitatott területek megszállását a nemzetközi hírcsatornák gyakran szenvedő palesztinok képeivel illusztrálták és illusztrálják a mai napig. Ennek célja, hogy kihangsúlyozzák, mennyire neheztelnek a térség arabjai Izraelre és az Egyesült Államokra, valamint az, hogy felhívja a figyelmet arra, hogy konfliktusnak csak az lehet a megoldása, ha engedik a palesztin menekülteket visszatérni otthonaikba, ha Izrael visszavonul a megszállt területekről és, ha létrejön két egységes, szekuláris-demokratikus állam (kétállamos megoldás) a történelmi Palesztina területén, figyelembe véve a '67-es háborút követő határok változását. Ez azért tekinthető kardinális pontnak a béketárgyalások során, mert a '67-es, azaz a hatnapos háború végeztével új határvonalakat húztak meg a térségben, amelyek azonban jelentős területek elcsatolását jelentették és jelentik a mai napig.

24 Halkin, 2006 in: Commentary Magazin: “Israel's Media Problem,” Commentary, February, 2006:

<http://www.commentarymagazine.com/article/israel%E2%80%99s-media-problem>

25 Malone, 1985, 199. o.

26 Gilboa, 2008, 55-77. o.

E területek elcsatolása, megszállása “mély” nyomot hagyott, valamint a mai napig tartó felkorbácsolt indulatokat keltett a palesztin lakosságban. Az akkori béketárgyalások palesztinokra vonatkozó “eredménye” megmagyarázhatatlan, ám ennek ellenére a hasbara szakértői a mai napig próbálják árnyalni a helyzetről kialakult képet, meg-, illetve elmagyarázni a múlt és a jelen lépéseit.

2.1. A Hasbara szakértői

Nitzhan Chen, az izraeli miniszterelnöki hivatal sajtóosztályának igazgatója szerint „Izrael világnézeteinek „elmagyarázása” soha véget nem érő feladat. A mindenkori kormány által hozott döntéseket a nemzetközi közösség többnyire negatívan értékeli, olyan intézkedéseknek, amelyek nem egyeznek a „közös irányelvekkel”.

Nyilvánvaló, hogy minden országnak magyarázatot kell adnia lépéseire, intézkedéseire – nevezzük azt akár propagandának, akár nyilvános diplomáciának, vagy hasbara-nak. Bármilyen is legyen, az az izraeli kormány nézeteit és érdekeit tükrözi.

Izrael gyenge láncszem, ha a politikáról, a politikai irányelvekről van szó, de küldetésének tekinti, hogy minél meggyőzőbben szerezzen támogatókat. A Bibliában van egy ide vonatkozó, fontos mondat, amely szerint „Nem te vagy az, aki befejezi a munkát, de nem maradhatsz ki belőle”. Ez Izrael esetében azt jelenti, hogy bár az izraeli hasbara igen kemény munka, minden alkalmat meg kell ragadnunk annak érdekében, hogy a világ megértse, Izrael gyakran nagyon nehéz helyzetben van a terrorral, az erőszakkal szemben, és kompromisszumok nélkül kell megvédenie állampolgárait.

A nemzetközi média természetesen igen fontos színtere a kormány cselekedeteinek elmagyarázásában – erre Benjamin Netanjahu miniszterelnök a legalkalmasabb személy. Ő sosem fáradt ahhoz, hogy elmagyarázza a világnak, hogy Izrael több rokonszenvet érdemel egy ilyen ellenséges közegben, amelyben „létezik”. Ez a leghatékonyabb módja Izrael nézeteinek elmagyarázásához. Természetesen nem szabad elfelejtenünk azt a temérdek technikai vívmányt, amely ebben a rendelkezésünkre áll: az internet, a facebook, a twitter és a többi közösségi hálózat. Ezek mindegyike a hasbara eszközrendszerét bővíti”.²⁷

Yisrael Ne’eman, a Haifai Egyetem izraeli kortárs történelem és társadalom szakértője szerint „a hasbara olyan információs kampányként értendő, amely során a rendelkezésre álló információk segítségével a legjobb színben tünteti fel Izraelt. Az információnak

27 Interjú Nitzan Chen-nel

hitelesnek és igaznak kell maradni amellett, hogy a háttérbe szorítja a negatív részeket. Emellett nem ismert tények és információk terjesztése is feladata a nagyközönség felé, mint például a független Izrael megalapítását követően a környező arab országokba menekült, száműzetésbe kényszerülő zsidó menekültek, vagy mint a jelen konfliktushoz kapcsolható Hamasz alapító nyilatkozatának tartalma (Izrael-ellenes, antiszemita, rasszista, holokauszttagadó alapelvek).”

Ne’eman szerint „az izraeli diplomáták nem feltétlen a leghatékonyabbak a hasbara üzeneteinek közlésében, hiszen kizárólag a politikai irányvonalakat képviselik. Pedig a hasbara nem csak a pozitív tények közlésének módja – a gyengeségeknek, a hibáknak is teret kell kapniuk, a hasbara üzeneteit továbbítóknak nem mindig kellene ragaszkodniuk a hivatalos kormányzati irányvonalakhoz (gyakran róják is fel, hogy a hasbara gyenge és haszontalan).

Mindezek ellenére a hasbara hatékonyabb a „hagyományos” nyilvános diplomáciánál – annál nagyságrendekkel nyitottabb, amelynek köszönhetően képes figyelembe venni a véleményeket, igényeket, szóljanak azok az aktuális irányelvek mellett vagy ellen. A hasbara üzenetek, magyarázatok azonban nem mindig a legmegfelelőbbek sem tartalmukban, sem pedig stílusukban, de mindenképpen szükség van rájuk olyan esetekben, mint például a Marmara flottilla esetében. A fő feladata azonban inkább az emberek szimpátiájának erősítése és a tanítás. Ebben pedig hatékonyabbnak bizonyulnak a nem-kormányzati szereplők, ugyanis ők hitelesebbek az átlagember szemében”.²⁸

A fenti vélemények értelemszerűen egyoldalúak, az interjúalanyok Izrael Államot képviselik, a hasbara-t oktatják, gyakorolják. Tény, hogy 1948 óta kiemelkedő feladat Izrael nézőpontjának és cselekedeteinek “megmagyarázása”, az azokat követő azonnali reakció. Az izraeli kormány által hozott döntések negatív értékelése minden bizonnyal jogos akkor, ha azok valóban ellenkeznek az irányelvekkel – márpedig nem mindig vannak azzal összhangban (ld. a Gilad Shalit-ügy során való kompromisszum a terrorista Hamasz-al annak ellenére, hogy Izrael egyik irányelve az, hogy nem tárgyal terroristákkal).

Nitzan Chen véleményével ellentétben úgy gondolom, hogy Izrael nem feltétlen gyenge láncszem a politika világában – politikai, gazdasági érdeke (és természetesen a nemzetközi közösség is) megkívánja, hogy lépéseire elfogadható magyarázatot adjon – ebben pedig nemzetközi befolyására, kapcsolataira támaszkodik leginkább, többnyire sikeresen.

28 Interjú Yisrael Ne’eman-nal

Irányelvei a nyugati normákhoz képest sajátosak – hasonlóan a régió irányelveihez. Ezeknek az irányelveknek az elmagyarázása, megértetése meglehetősen nehéz feladat egy olyan ország esetében, amelynek kultúrája, vallása, hagyományai nagymértékben eltérnek a nyugati világtól.

Nem gondolom úgy, hogy Benjamin Netanjahu miniszterelnök a legalkalmasabb személy az izraeli kormány elveinek, cselekedeteinek elmagyarázásában – hiszen, mint Izrael Államának miniszterelnöke, többek között ez a feladata. Úgy vélem, hogy éppen az átlagember a legalkalmasabb erre a feladatra, hiszen nem, vagy csak nehezen azonosítható a politikával, a kormánnyal.

Yisrael Ne'eman véleménye kevésbé szubjektív, bár ő is kiemeli azt, hogy a hasbara célja Izrael legjobb színben való feltüntetése a rendelkezésre álló eszközök segítségével. Ne'eman azonban ki is mondja, hogy a hasbara – a propagandához hasonlóan – a háttérbe szorítja, illetve nem közli a negatív információkat, amely nem feltétlen igazságos, de a gyengeségek és hibák háttérbe szorítása kommunikációs szempontjából többnyire eredményes.

Ne'eman véleménye valamelyest alátámasztja fenti meglátásom, miszerint nem feltétlen a politikához közelállók a legmegfelelőbbek, leghatékonyabbak az üzenetek közlésében, továbbításában, hiszen – amint arról a fentiekben is szó esett már – nyilvánvalóan az aktuális kormányt képviselik. Az azonosíthatóság elkerülése érdekében pedig szükség van a nem-kormányzati és magánszektorra.

3. Izrael hasbara apparátusa

A hasbara tevékenységet az 1990-es években az izraeli külügyminisztérium a háttérbe szorította volna - ez heves reakciókat váltott ki amerikai zsidó vezetőkől - úgy gondolták, hogy az visszafordíthatatlan károkat okozna Izrael külföldi megítélésében.

A már említett Shmuel Katz 2001-es publikációjában - amely egyfajta visszatekintés volt a hasbara eddigi erőfeszítéseire - arra hívta fel a figyelmet, hogy nem eseti jelleggel kellene annak eszközeit használni. Szükséges egy állandó, különálló, kormányzati egység létrehozása.²⁹

Katz tanácsára a nemrég elhunyt Ariel Sharon, Izrael akkori miniszterelnöke ugyan megnövelte a hasbara "aktivitást", de irányítására nem hozott létre olyan központi szervezetet, amelyet a miniszterelnöki hivatal alá rendelt volna. A mindenre kiterjedő stratégia és PR tevékenység hiánya szembevető volt, mint ahogyan a különböző szervezetekkel való együttműködés és koordinációé is (köszönhetően főként a belső ellentéteknek). A támogatások szintje rendkívül alacsony volt, az izraeli külügyminisztérium 2002-ben mindössze 8.6 millió dollárt fordított hasbara-ra (a miniszterelnöki sajtóiroda költségvetése is csupán 100 ezer dollár volt).³⁰

Egy 2006-os tanulmányában Eytan Gilboa erősen kritizálta az izraeli hasbara apparátust. Azt róta fel az izraeli kormánynak, hogy a hasbara apparátus nem nélkülözhetetlen eleme Izrael diplomáciai eszköztárának, alulfinanszírozott, és nem használja ki lehetőségeit a privát szektorban, például nem „használja” a diaszpórában működő kisebb szervezeteket (Hasomer Hatzair, Kidma, Marom, Habonim Dror).

Bár a hasbara apparátus valóban nem használja ki megfelelően a diaszpórában működő kisebb szervezeteket és független magánszemélyeket, annál eredményesebben és hatékonyabban aknázza ki azokat a szintén diaszpórában, főként az Egyesült Államokban működő szervezeteket, bizottságokat, mint például az AIPAC vagy a CoP (Conference of Presidents of Major American Jewish Organizations). Az 1951-ben létrejött AIPAC a kis szervezetekkel ellentétben egy olyan, nagy befolyással bíró szervezet, lobby-csoport, amely Izrael mellett áll, érvel, és az aktuális izraeli politikai (legyen az biztonság-, pénzügy-, hadügy) irányelveket támogatja, azokért lobbizik az Egyesült Államok Kongresszusában, valamint a végrehajtó hatalomban. A szervezet magát Izrael párti lobby-

29 Katz, 2001 in: The Jerusalem Post: http://www.freeman.org/m_online/sep01/katz.htm - Letöltés ideje: 2014.01.15.

30 Diker, 2002 in: Jerusalem Letter: <http://www.jcpa.org/jl/vp487.htm> - Letöltés ideje: 2014.01.15.

ként definiálja (tulajdonképp a legfontosabb szervezet, amely az amerikai-izraeli kapcsolatokra hatással van), tagjai közt megtalálhatók demokrata, republikánus és független képviselők is.

Bár az izraeli kormány jelentős összegeket költött el a koncepció nélküli nyilvános diplomáciára úgy, hogy közben teret engedett az Izrael-ellenes szervezeteknek és propagandának, a hasbara apparátus mégsem rendelkezett egy komplex országimázs-tervvel, kommunikációs stratégiája pedig nem tartott lépést a rohamos tempóban fejlődő digitális médiával.³¹

Annak ellenére azonban, hogy ez 2006-ban jogos felvetés volt, nem az napjainkban. Tény, hogy az Izraelről kialakult kép rendkívül negatív, és tény, hogy diplomáciailag sincs mindig jó pozícióban. A kiváltó okok azonban nem köthetők kizárólag a hasbara, mint eszköz hiányosságaihoz. Annál inkább például azokhoz a válaszlépésekhez, amelyeket Izrael tesz a folyamatosan az országot rakétákkal támadó, gázai terrorista csoportok megfékezése ellen. Az egymással konfliktusban álló felek erőviszonyai nem kiegyenlítettek, az Izraelt célzó rakétatámadásokra például Izrael nem minden esetben reagál válaszcsapással. Amikor viszont igen, az nem olyan mértékű, mint a gyakran kárt nem okozó gázai rakétatámadások. Ezeket a hirtelen, nagy erejű légicsapásokat Izrael azonnal, a lehető legmegfelelőbb módon kommunikálja, azonban a nemzetközi sajtó természetes görbületének köszönhetően nem minden esetben a valóság az, amely az átlagembert eléri. A hasbara-nak így nem csak az események, politikai irányelvek és intézkedések hátterének és okának elmagyarázása a célja, hanem az is, hogy megfelelő ellensúly legyen azoknak a tévhiteknek és hamis információknak, amelyeket a médiumok gyakran szolgáltatnak.

31 Gilboa, 2006 in: Israel Affairs, Vol.12, No.4, 715–747. o.
http://uscpublicdiplomacy.org/pdfs/gilboa_israel_publicdiplomacy_Oct06.pdf - Letöltés ideje: 2014.01.15. -

3.1. Krízis

A kritika egyik jelentős kiváltója az izraeli-ciszfjordán határon felállított biztonsági kerítés miatt felerősödött nemzetközi felháborodás volt – amelyet az izraeli kormány nem kommunikált megfelelően. Az izraeli vezetés szerint a ciszfjordán területeknek csupán 8%-a esik a kerítés izraeli oldalára, amelynek fő célja, hogy megakadályozza a terroristák belépését Izraelbe (a kerítés ellenzői azt is – nem feltétlen megalapozatlanul – felróják Izraelnek, hogy annak célja további területek bekebelezése). A kormány ezen felül azt állította, hogy a kerítés nem jelent állandó határt – a ciszfjordán lakosság szerint viszont igen. Az izraeli kormány hangsúlyozta, hogy a terület falvaiban élő palesztin lakosság mozgásszabadságot élvez majd, a kerítés ellenzői „apartheid fal”-ként tekintenek rá, amely lehetővé teszi Izrael számára, hogy a ciszfjordán területek 44-47%-át ellenőrizze, megakadályozva ezzel, hogy egy összefüggő, palesztin entitás jöjjön létre. A kerítést ellenzők azzal érveltek, hogy az említett falvak lakói nem érik el földjeiket, amelyek a kerítés izraeli oldalán vannak (tény: az izraeli és a ciszfjordán területek közti átjárást igencsak nehézkes). A kerítést a Nemzetközi Törvényszék Hágában illegálisnak minősítette, az ENSZ szakértői pedig élesen elítélték, követelve az izraeli kormánytól, hogy számolja fel azt, és fizessen kártérítést azoknak a palesztinoknak, akiknek jogai sérültek.³²

A kritika másik kiváltó oka a második libanoni háború volt. A háború során Izrael a nemzetközi közösség támogatását élvezte addig a pontig, amíg fény nem derült arra, hogy tiltott, fehér foszfort tartalmazó bombákat vetett be a libanoni lakosság ellen. A háború alatt azonban a nemzetközi közösség nem gyakorolt nyomást Izraelre azért, hogy szüntesse be a Hezbollah elleni offenzívát – még a G8-ak és az Európai Unió is a Hezbollahot hibáztatta a krízis kialakulásáért. A feltétel nélküli támogatás leginkább a diplomáciai erőfeszítéseknek és a nyilvános diplomáciának volt köszönhető. A háború folytatásával azonban fényképek is napvilágra kerültek a lerombolt térségről, a már említett foszfor tartalmú bombák okozta károkról, amelynek hatására nemcsak megnőtt az aggodalom a régió gazdaságát illetően, de a nemzetközi közösség élesen és joggal bírálta Izraelt.³³

A nemzetközi közösség tehát támogatóból „ellenzővé” vált – a harcok azonnali befejezését követelte, Izraelben pedig felismerték, hogy saját hibáik (amelyeken sokat

32 Israeli Wall Violates Rights - UN Experts The Globe and Mail 8-4-5:

<http://www.rense.com/general67/iis.htm> - Letöltés ideje: 2014.01.29.

33 Hassmann 2008, 16-18. o.

javítani már nem lehetett), a nemzetközi sajtó pontatlansága, valamint az üzenetek koordinátlansága az ország nyilvános diplomáciájának kríziséhez vezetett.³⁴ Bár az Egyesült Államokban az izraeli média-hadjárat sikeres volt, Európában elbukott. A síita arab Hezbollah, illetve Hamasz propaganda hálózata kihasználta a helyzet adta lehetőségeket, és tulajdonképp megnyerte a médiaháborút azzal, hogy jól használta a rendelkezésre álló eszközöket.³⁵

3.2. Az apparátus átalakítása, megreformálása

2007-ben, az Állami Számvevőszék jelentését követően határozott változás következett be a hasbara-hoz való hozzáállásban - az apparátus túlzott decentralizáltsága alapvetően hibásnak bizonyult, hiszen egyszerre több felelőssel rendelkezett (miniszterelnöki hivatal, külügyminisztérium, honvédelmi minisztérium, rendőrség, Izraeli Védelmi Erők), amelyek ráadásul egy jól szervezett, központi irányítás nélküli intézmény nélkül, önállóan működtek. Hiányzott az izraeliek és a külvilágot informáló belső- és külső üzenetek megfelelő koordinációja, az egységes médiastratégia, aminek eredményeképp a hasbara üzenetei nemhogy nem voltak egységesek, de gyakran egymásnak ellentmondónak bizonyultak.

Az apparátus az előbbiektől mellett nem volt felkészülve a vészhelyzetekre – reakciós kapacitása gyenge volt; nem tájékoztatta rendszeresen, hivatalosan a külföldi sajtót – a véletlenszerűen kiadott közlemények zavarosak voltak és rögtönzöttek; kevés olyan hasbara szakértőt foglalkoztatott, aki beszélt oroszul vagy arabul, így nehézkes volt az Izraelben élő orosz és arab lakosság megfelelő informálása; a közvélemény formálását célzó hasbara anyagok, kiadványok és útmutatók nem voltak a körülményekhez képest naprakészek.³⁶

A fenti problémák legfőbb kiváltó oka egy egységes kormányzati szervezet, egy egységesített, központosított intézmény hiánya volt, amely közvetlenül felügyelte és irányította volna a hasbara erőfeszítéseket, koordinálta volna működését, felmérte volna az adott minisztérium kommunikációs igényeit - azokat, amelyekre a kormánynak, illetve a Nemzetbiztonsági Kabinetnek egységes választ kellett volna adnia.

³⁴ Gissin, 2006

³⁵ Hassman, 2008, 16-18. o.

³⁶ Greenfield, 2012, 25-26. o.

Hiányzott a protokoll, a rutin, és a vészhelyzetek esetén alkalmazandó terv. A centralizált és intézményesített rendszer szükségességét éppen Izrael sokszínűsége, demokratikussága, a különböző érdekcsoportok és szervezetek közti ellentétek támasztják alá: a vélemény- és nézetkülönbségek a hasbara üzeneteit is széttördelik, így pedig Izrael kormánya sem képes egységes álláspontot képviselni. A hasbara apparátus működése valószínűleg mindig is hiányosságokkal teli volt, de a '90-es években például nem volt akkora szükség rá – mint eszközre – mint a 2000-es évek közepén, illetve napjainkban.

Az átfogó reform részeként a nyilvános diplomácia apparátusa a miniszterelnöki hivatal felügyelete és irányítása alá került. Az új részleg, amelyet jelenleg már a Nemzeti Hasbara Központ irányít, ötvözi a hagyományos és modern média használatához szükséges kifinomult kommunikációs stratégiákat. Létrehozása egyben azt is jelzi, hogy Izrael belátta: még inkább szükséges az ország pozitív megítélésének erősítése, „népszerűségének” fenntartása.

Az új apparátus különbséget tesz a stratégiai- és az elhanyagolható partnerek közt. Olyan együttműködési hálózat kiépítésére és fenntartására törekszik, amelyben a magánszektor ugyanakkora szerepet vállal, mint a közszféra, függetlenül azok földrajzi elhelyezkedésétől.³⁷ Stratégiai partnerek közé azon országok sorolhatók, amelyek gazdasági, politikai, vallási szempontból kapcsolódnak Izraelhez, így például azok a kelet- és nyugat-európai államok, amelyek zsidó közösségük révén szoros kapcsolatot ápolnak Izraellel. Ezen országok turisztikai minisztériumai, légitársaságai, utazási irodái kiemelt jelentőséggel bírnak, elég csak az ELAL Budapestről induló járatai számának növelésére, vagy a nemrég indult FlyUp, fapados járat indulására gondolni. Előbbiek főként az országimázs erősítésének célcsoportjai lehetnek.

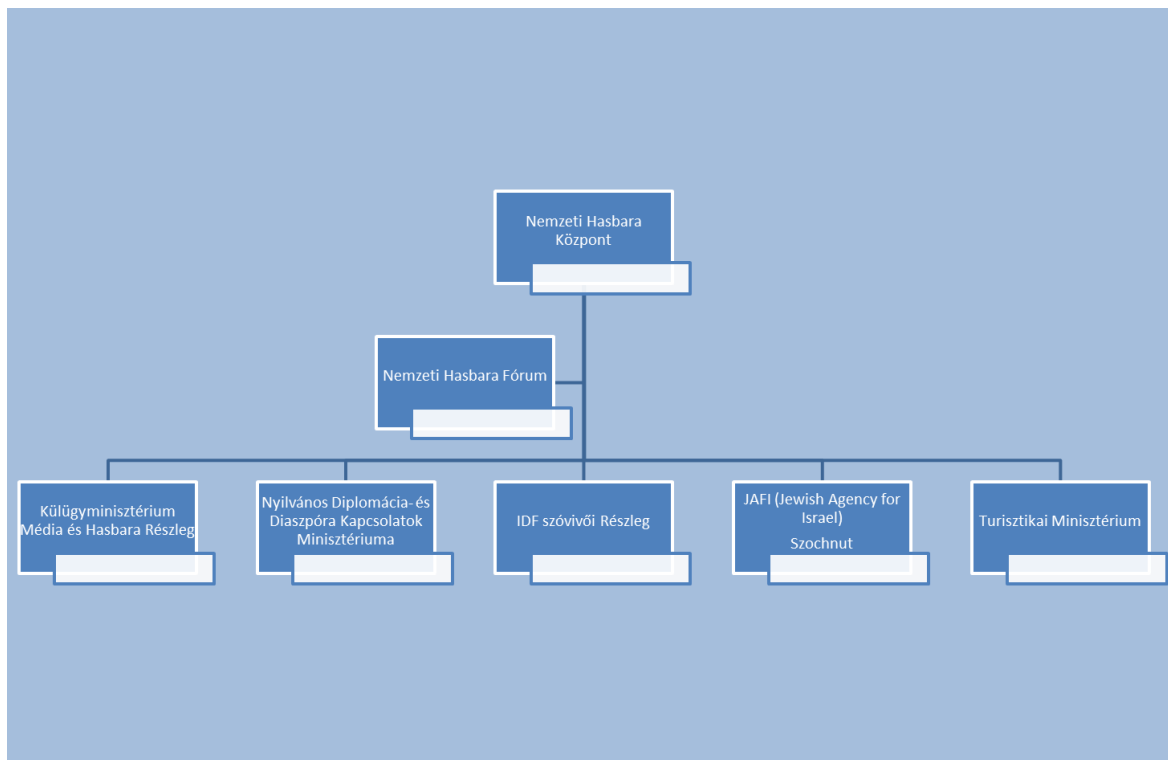
A turizmushoz kapcsolódó iparág mellett stratégiai partnernek minősülnek például a TEVA gyógyszergyár orvoslátogatói által megkeresett orvosok és gyógyszerészek is, akik a vállalattal való kapcsolatuknak, lojalitásuknak köszönhetően lehetőséget kaphatnak szakmai, incentive utazásokra is, így Izrael és az izraeli termékek népszerűsítésének ideális célcsoportjának bizonyulnak.

A fent említetteken túl stratégiai partnernek minősülhet egy adott ország oktatási adminisztrációja is: a magyar pedagógusok például 2012 óta pályázhatnak szakmai továbbképző programokra, amelyek célja az előítélet-mentesség, a tolerancia- és a

³⁷ Greenfield, 2012, 25-26. o.

holokauszt-oktatás fejlesztése, erősítése. Az egyhetes, ingyenes program célcsoportjának az adott ország pedagógusai, oktatói, tananyagfejlesztői minősülnek.

Az apparátus jelenlegi felépítését az alábbi, 2. számú ábra szemlélteti.

2. ábra: A hasbara apparátus felépítése, Saját készítésű ábra, Forrás:³⁸

A Miniszterelnöki Hivatal az, amely Izrael mindennemű hasbara aktivitásáért felel. A hatáskörébe tartozó apparátus tartja a kapcsolatot a nemzetközi médiával, az Izrael mellett álló szervezetekkel, valamint működteti azokat a web-portálokat és közösségi hálózatokat, amelyek aktív részesei a hasbara tevékenységnek. Hivatalosan csak állami és nemzeti ügyeket képvisel, pártpolitikai ügyeket nem kezel.

A Hivatal alá tartozó Nemzeti Hasbara Központ koordinálja az egységesített hasbara irányelveket, üzeneteket, anyagokat, majd továbbítja azokat a hivatalos szóvivőkhöz. Az üzeneteken és kiadványokon felül a központ különös hangsúlyt fektet a közösségi hálózatokra.

A Központ égisze alatt működő Nemzeti Hasbara Fórum határozza meg a mindenkori helyi és külföldi hasbara-politika kérdéseit. Feladatai közé tartozik a proaktív érdekképviselés, a tájékoztatók összeállítása, a hasbara ügynökök Miniszterelnöki Hivatal-

³⁸ The Hasbara Apparatus – Molad, the center for the renewal of Israeli democracy:
<http://www.molad.org/images/upload/files/37830581085043.pdf> - Letöltés ideje: 2014.02.01.

Külügyminiszter közötti együttműködés koordinálása, az arab lakosság felé irányuló hasbara, valamint a hasbara-szervezetekkel való együttműködés. A Fórum tagja az IDF, a rendőrség, a külügy-, belügy-, védelmi minisztériumok szóvivői, továbbá a Miniszterelnöki Sajtóiroda képviselője.

A Fórum hatáskörébe tartozik a Külügyminisztérium Média és Hasbara részlege, a Nyilvános Diplomácia- és Diaszpóra Kapcsolatok Minisztériuma, az IDF Szóvivői részlege, a Szochnut, valamint a Turisztikai Minisztérium.

A Külügyminisztérium Média és Hasbara Részlege felel a hagyományos és modern média kapcsolatokért helyi- és világ szinten, irányítja a sajtót és a szóvivőket. Célja, hogy ismertesse az izraeli nézőpontokat. A részleg mellett működő Nyilvános Diplomácia- és Diaszpóra Kapcsolatok Minisztériuma feladata a hasbara erőfeszítések jelentős növelése, az izraeli állampolgárok és a diaszpórában élő zsidóság mozgósítása.

Az IDF Szóvivői Részlege szintén mellérendelt szereplőként jelenik meg az apparátusban, az Izraeli Védelmi Erőket képviseli a helyi és nemzetközi médiában.

A Szochnut, mint világszintű zsidó szervezet, főként nem hivatalos képviselőként keresztül folytat hasbara tevékenységet. Feladata azok kiválasztása és továbbképzése, akik az oktatás segítségével továbbítják a hasbara üzeneteit, valamint zsidó gyökerekkel rendelkező fiatalok ezreinek Izraelbe utaztatása (a már említett Taglit és MASA programokkal).

A szintén a Fórum hatáskörébe tartozó Turisztikai Minisztérium, amely turizmus fejlesztéséért felelős.

A fenti felsorolás Izrael hasbara apparátusának logikus felépítését fejt ki, amelyből kitűnik, hogy az eredményes működés érdekében szükségesnek találták egy „csúcsszerv” létrehozását, amely stratégiai központként működve politikai és gazdasági érdekei és céljai elérésének érdekében fő üzeneteket határoz, fogalmaz meg. A központosított szervezetre – úgy gondolom – azért van szükség, mert egységes irányelvet csak egy, a hierarchia tetején álló szerv képes minden igényt kielégítően meghatározni. Az általa meghatározott üzeneteket és irányelveket az adott szakterület, azaz a stratégia végrehajtói formálják, saját igényeik és célcsoportjaik szerint „hangszerelik”, majd továbbítják.³⁹

39 The Hasbara Apparatus – Molad, the center for the renewal of Israeli democracy:
<http://www.molad.org/images/upload/files/37830581085043.pdf> - Letöltés ideje: 2014.02.01.

4. Hasbara – gyakorlat és eszköz

Ahhoz, hogy Izrael nyilvános diplomácia-ja és hasbara-ja hatékonyan működjön, szükség van egy átfogó országimázs stratégiára, egy olyan multidimenzionális kommunikációs stratégiára, amely magában foglalja a hagyományos és a modern média elemeit, valamint a magánszféra és nem-kormányzati kapcsolatok hosszú távú fejlesztését és megőrzését. Az előbbieken felül szükséges a célország alapos ismerete, a célközönség és Izrael bizalmi kapcsolatainak előmozdítása, a megfelelő retorika és stílus használata is.

A hatékony, objektív, professzionális, és az Izrael-ellenes propagandával versenyképes nyilvános diplomácia alapvető „összetevői” a gyakorlatban elengedhetetlenek. Az üzenetek koordinációja és menedzsmentje, az informális hasbara, az elkötelezettség és márkaépítés, a hosszútávú együttműködés, a multidimenzionális médiastratégia, a dinamikus, hatékony és gyors krízismenedzsment, valamint a stratégiaiilag fontos célcsoport kijelölése – Greenfield szerint - mind nélkülözhetetlenek ahhoz, hogy Izrael hatékonyan tudjon fellépni az Izrael-ellenes propaganda ellen, és a saját hibáinak elhárítása érdekében.⁴⁰

4.1. Gyakorlati elemek

A fenti összetevők közül tehát az első, az üzenetek koordinációja és menedzsmentje értelmében szükséges, hogy az apparátus rendelkezzen egy olyan központi mechanizmussal, amely biztosítja, hogy minden érintett hivatalos szerv előre egyeztetett, következetes üzenetet küldjön úgy rutinszerűen, mint vészhelyzetben. Kiemelendő, hogy ez az összetevő a leglényegesebb mind közül. Működését tekintve a Nemzeti Hasbara Fórum fennhatósága alá tartoznak a miniszterelnöki hivatal hasbara-ért felelős vezetői, az Izraeli Védelmi Erő, a rendőrség, a külügyminisztérium és a hadügyminisztérium szóvivői, valamint a fenti minisztériumok és a miniszterelnöki sajtóiroda tanácsadói. Amint arról már az apparátus felépítésével kapcsolatban szó esett, a Fórum hivatalos célja a külső és belső hasbara irányvonal felállítása, illetve a hivatalos álláspontok, üzenetek formálása és egységesítése (legyen szó hivatalos szóvivőkről vagy nem-kormányzati szervekről szerte a világban).⁴¹

⁴⁰ Greenfield 2012, 21-23. o.

⁴¹ Prime Minister Office, Israel, 2007:

<http://www.pmo.gov.il/Secretary/GovDecisions/2007/Pages/des1396.aspx> - Letöltés ideje: 2014.01.02.

A Fórum felelős tehát a hasbara üzenetek megszövegezéséért, és az üzenetek típusainak megkülönböztetéséért. Különbséget tesz belső- és külső üzenetek (ezek az Izraelben és a diaszpórában élő izraelieket célozzák), általános üzenetek (ezek az üzenetek Izrael Állam alapelveit hivatottak ismertetni), alap üzenetek (a mindenkori kormány kül- és védelempolitikai irányelveit tükrözik) és aktuális üzenetek (a miniszterelnök, a kormány és a nemzetbiztonsági kabinet napi döntésein alapulnak) közt. Az említetteken túl felelős az azonnali reakciókért, az üzenetek folyamatos frissítéséért és azért, hogy az érintett szakmai szervezetek rendszeresen ülésezzenek. Utóbbihoz kapcsolódóan a Fórum havonta egyeztet az Izraeli Védelmi Erővel, a telepések műveleti koordinátorával, a rendőrséggel, valamint az általános biztonsági szolgálattal – ez lehetővé teszi a naprakészséget, és azon üzenetek koordinálását, amelyek az arab lakosságot célozzák. A havi találkozók mellett negyedéves egyeztetéseken, külső szakértők (média, marketing, pszichológia) bevonásával fejlesztik a hasbara stratégiát és kezdeményezéseket.⁴²

A gyakorlati összetevők második eleme az informális hasbara. Ennek értelmében az apparátus olyan nem-hivatalos képviselőket (non-profit szervezetek) is bevon a munkába, akik önállóan, párhuzamosan működnek a hasbara hivatalos képviselői mellett (diplomata, szövivők stb.). A nem hivatalos képviselők bevonása azért szükséges, mert a kormányok nem minden esetben bizonyulnak a meggyőzés legmegfelelőbb eszközének (ld.: AIPAC). A hasbara irányelvek sikeressége pedig sokszor éppen azon múlik, hogy Izrael képes-e megfelelően kommunikálni – vagy éppen lobbizni – azokkal az intézményekkel és szervezetekkel, amelyekben az üzenetek célországai megbíznak. Eredményképp számos intézmény, szervezet működik a világban, amely indirekt csatornákon keresztül továbbítja a hasbara apparátus üzeneteit anélkül, hogy azonosíthatóvá válna pl. az izraeli külügyminisztériummal. Az informális hasbara kifejlesztésének oka az, hogy a hivatalos üzenetek száma véges. Izrael számos olyan projekt elindítását kezdeményezte és finanszírozta, amely bevonta a világban szétszórta élő izraeli állampolgárokat (zsidókat és nem zsidókat, fiatalokat és időseket egyaránt) a hasbara fejlesztésébe.

Az informális hasbara működésének legszembetűnőbb példái azok a Nyilvános Diplomácia Minisztérium által létrehozott projektek, amelyek kihasználják az izraeli állampolgárokból rejlő, hasbara-t elősegítő lehetőségeket. Az egyik ilyen projekt a „Mind Nagykövetek Vagyunk” elnevezésű, amelynek célja olyan izraeliek összegyűjtése, akik

42 Greenfield, 2012, 27-29. o.

beszélnek idegen nyelveket, és - mint egy tudósító, szakértő, diplomata - együttműködnek a külföldi médiával speciális alkalmakkor, illetve vészhelyzetben. A másik, a „Bemutatjuk Izraelt” elnevezésű projekt a gyakorlatban egy olyan honlapot jelent (www.masbirim.gov.il), amely célja azon izraeli állampolgárok retorikai képességének javítása, illetve erősítése, akik Izraelen kívül tartózkodnak. Ezen felül a Nyilvános diplomácia Minisztérium olyan önkénteseket is toborzott, akik az izraeli álláspontot képviselik európai hírportálokon és internetes felmérésekben. Végül az „Israel online Naked” elnevezésű projekt – a Külügyminisztérium égisze alatt – iskolák hálózatával együttműködve ösztönöz fiatalokat arra, hogy a közösségi oldalakon, saját kapcsolatrendszerükön belül népszerűsítsék Izraelt, továbbítsák hasbara üzeneteit.

Az iskolák hálózatába a felsőoktatási intézmények is beletartoznak - izraeli akadémikusok egy csoportja látogatja a világ különböző egyetemeinek kampuszeit, hogy előadást tartsanak Izraelről; diákok delegációi tartanak hasbara foglalkozásokat az egyetemek hallgatóinak (azok vallásától függetlenül). Az oktatási intézményekkel való együttműködésben részt vesz a Nyilvános Diplomácia Minisztérium, a Külügyminisztérium, a Szochnut és a Hillel is. A diák-delegációknak több célja is van: egyrészt, hogy pozitív képet alakítsanak ki Izraelről (a Nyilvános Diplomácia Minisztérium „Israel arcai” projektje pl., amely Izrael változatos arcát mutatja be), másrészt, hogy erősítsék a helyi hasbara-t a zsidó tanulók bevonásával.⁴³

A projekt gyakran olyan Európában, vagy az Egyesült Államokban tanuló izraeli, zsidó diákok bevonásával ismerteti meg Izrael nézőpontját, irányelveit, akik szívesen tartanak előadást otthonukról, életükről, a sorkatonai szolgálatról. Ezen diákok előadása hitelessé, kézzel foghatóvá és érthetővé tesz számos tisztázatlan kérdést.

A fenti projekteken kívül fontos és szükséges kiemelni, hogy a hasbara hivatalos szervei felelősek az olyan projektekért, mint például az izraeli kulturális események megszervezése, vagy az olyan oktatási és identitáserősítő célú, a Szochnut égisze alá tartozó programok, mint a „Taglit-Birthright” vagy a „MASA”. Ezek a programok Izrael történelmi, kulturális és vallási értékeit, hagyományait, szokásait hangsúlyozzák, és magyarázzák. Az imént említett programok Magyarországon is elérhetők, azokat az Szochnut koordinálja. Ám nem csak a Szochnutnak vannak oktatási célzatú projektjei, programjai. Magyarországon is működik olyan alapítvány, amely az iskolákat járva a meglévő, Izraellel és a zsidósággal kapcsolatos tévhiteket és sztereotípiákat igyekszik

43 Greenfield, 2012, 27-29. o.

eloszlatni (ilyen pl. a Haver Informális Zsidó Oktatási Közhasznú Alapítvány). Az előbbieken említett, országok közti együttműködést igénylő projektek a hasbara szempontjából azt jelentik, hogy az apparátusa több ezer izraeli és nem-izraeli közös, világszintű munkáját koordinálja.

Harmadik eleme a gyakorlati eszközöknek az elkötelezettség és a márkaépítés. Az apparátusnak elkötelezettnek kell lennie, és arra kell törekednie, hogy minél inkább kihangsúlyozza az együttműködést és az országimázs építését - ez utóbbi elsősorban az ország attraktivitását és pozitív képét formálja. A hasbara apparátusban működő szakértők és önkéntesek a rendszer átalakítását megelőzően nem voltak képesek a modern média használatára, így a nem-kormányzati szervek széttartó, sokszor egymást gyengítő kommunikációja komoly kihívások elé állította a nyilvános diplomácia szereplőit. A Külügyminisztériumnak, mint az Izraeli nyilvános diplomáciáért és hasbara-ért felelős minisztériumának így alkalmazkodnia kellett az új valósághoz, és fel kellett készülnie arra, hogy megfelelően reagálhasson a kihívásokra. Ez a legszembetűnőbben az izraeli kormány nagyszabású, „Izrael márkázása” beruházásán mutatkozott meg. 2010-ben, a Külügyminisztérium döntése értelmében 40-ről 100 millió shekel-re növelték a marketing költségvetést (előzőleg mindössze 10 millió shekel állt a marketing és a hasbara rendelkezésére).⁴⁴

A fenti projekt célja, hogy összefogja a köz- és magánszektorban használatos marketing modelleket, metódusokat, módszereket. A magánszektor által ihletve megállapították, hogy a projekt középpontjában az Internetnek kell állnia, különösen a közösségi oldalaknak, hiszen azok képesek a legnagyobb tömeget a leggyorsabban elérni és befolyásolni. Ezeken az oldalakon Izrael hat kiemelkedően fejlett területét szükséges bemutatni és népszerűsíteni: a környezetet; a tudományt és technológiát; a művészeteket és a kultúrát; az ország változatos, színes lakosságát és hagyományait; az életmódot és a szabadidős kultúrát; a „tikkun olam-ot” (a lakosság speciális igényeinek támogatása).⁴⁵

Negyedik elem a hosszútávú együttműködés. Ennek keretén belül szükséges a kooperatív kapcsolatok kiépítése a magánszektorral. A szektoron belül olyan partnerekkel való együttműködésre van szükség, amelyek célja azonos az apparátussal, vagy kiegészítik azt. Hasonló logika mentén vonja be az izraeli kormány a világ zsidó közösségeit is. Az elmúlt években a Nyilvános diplomácia Minisztériuma számos szemináriumot szervezett a

44 Baronsky, 2010 in: Globes: <http://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1000582414> – Letöltés ideje: 2014.01.16.

45 Greenfield, 2012, 31-33. o.

diaszpóra zsidó közösségeinek azzal a céllal, hogy felfrissítse a hasbara tevékenységüket. Ehhez az elemhez kapcsolódó projekt például a „Cionista Vezetők képzése a Diaszpórában” elnevezésű, a diaszpóra cionista vezetőinek képzésére irányul, a Cionista Világszervezettel együttműködve, vagy a Magyarországon megálmodott Minyanim elnevezésű zsidó, vezetőképző projekt.

Előbbinek szándéka, hogy létrehozzon és fenntartsen egy, a diaszpórában működő, zsidó szervezetek alkotta kapcsolati hálózatot, amely aktívan részt vesz Izrael nyilvános diplomácia apparátusában. A kapcsolati hálózat létrehozása és fenntartása mellett a projekt támogatja a hasbara anyagok készítését, és olyan programok létrehozását, amelyek egyedi hasbara programok megformálását célozzák a különféle szervezetek keretén belül. Jó példa a hosszútávú együttműködésre az Izraeli Kulturális Intézetben nemrég megnyitott, már említett Herzl Tivadar Oktatási Központ.

A Minyanim elnevezésű, négy éve működő képzés célja a közép-kelet-európai fiatal zsidók megismertetése a zsidó vallással, kultúrával, Izraellel, a régió közösségeivel, valamint a projektmenedzsment képességeik fejlesztése. A képzés nemzetközi mivoltának köszönhetően a résztvevő országok nem meghatározott időközönként vendégül látják egymást. Azon felül, hogy a képzés a résztvevők ismereteinek és képességeik fejlesztését célozza – amely többé-kevésbé eredményes –, a nemzetközi pénzügyi támogatást élvező projekt nem titkolt célkitűzése olyan karakterek képzése, „kinevelése”, akik a hasbara irányelveknek megfelelően képesek Izrael népszerűsítésére. A képzések és projektek tekintetében Magyarország a régió kiemelkedő szereplője, fiatal zsidó közössége igen proaktív, innovatív a nemzetközi szervezetek feltétlen támogatását élvezi, legyen szó akár anyagi, akár tárgyi eszközökről.

A fenti kapcsolatokat a Miniszterelnöki Hivatal és a Külügyminisztérium égisze alatt működő hasbara központ kezeli, együttműködve a Szochnuttal, a JDC-vel és egyéb szervezetekkel.⁴⁶

A multidimenzionális médiastratégia kialakítása a gyakorlati összetevők ötödik eleme. Eszerint az apparátusnak egy olyan médiastratégiát kell kifejlesztenie és alkalmaznia, amely kihasználja a hagyományos média (nyomtatott sajtó, televízió, rádiós stb.) és a modern, digitális média (blogok, fórumok, közösségi oldalak, internetes felmérések) adta lehetőségeket. A közösségi oldalak és blogok kapcsán fontos kiemelni, hogy a miniszterelnöktől az Izraeli Védelmi Erők szóvivőjén át Izrael legtöbb nagykövetségéig

46 Greenfield, 2012, 34-35. o.

szinte minden intézmény és közszereplő rendelkezik Facebook, Twitter, Youtube és Flickr felhasználó fiókkal (ezek a fogadó ország nyelvén működnek). A Külügyminisztérium hivatalosan foglalkoztat egy olyan, éjjel-nappal elérhető stábot, amelynek feladata Izrael mellett érvelni a blogokon, közösségi oldalakon, hírportálokon; míg a Nyilvános diplomácia Minisztériuma hasbara önkéntesek százait foglalkoztatja az olyan krízishelyzetekre való reagálásra, mint például a Marmara flottilla esete.

A fenti módszer hatékonysága hosszútávon kérdéses, annyi azonban bizonyos, hogy a kritikus esetekben hasznos eszköz az azonnali, látszólag kormánytól független reakció, egy minden eshetőségre felkészült apparátus és médiastratégia - ám ennek kivitelezése az érdekek folyamatos változásának fényében utópisztikus volna. Megoldást azonban hosszútávon nem ez, illetve még ez sem jelent, jelenthet.

Az apparátus kifejlesztett és működtet egy kifinomult, háromszintű kommunikációs stratégiát. A stratégia szerint: javítani kell a napi kommunikáció koordinálását a külföldi médiával; ki kell terjeszteni és fejleszteni kell a kommunikációs csatornákat az arab, muszlim világgal (a kormányhoz tartozó izraeli honlapok arabra és farszi nyelvre való fordítása, rádió- és televízió csatornák frekvenciájának kiterjesztése és arab nyelven való sugárzás stb.); a közösségi oldalakon figyelni kell az Izrael-ellenes propaganda kampányait és azokra azonnal reagálni kell.⁴⁷

Hatodik eleme a hatékonyan működő nyilvános diplomácia apparátusnak a dinamizmus. A dinamikus krízismenedzsment legfontosabb eleme az azonnali és hatékony reakció az olyan megnyilvánulásokra, hírekre, bírálatokra, amelyek kárt tehetnek Izrael országimázsában. Az apparátus akkor tud dinamikusan és hatékonyan reagálni a váratlan eseményekre, ha rendelkezik egy olyan üzenetkezelő mechanizmussal, amely biztosítja, hogy az üzenetek jól koordináltak legyenek, és mondandójuk segít megelőzni az országimázs károsodását. A Külügyminisztérium a megelőzésről is gondoskodott – az Internet folyamatos vizsgálatával veszik elejét a potenciális kríziseknek. Egy lehetséges krízis esetén azonban annak felismerését követően a Nyilvános Diplomácia Minisztérium „válságirodájában” kezeli a helyzetet valós időben, több ezer önkéntest bevonva a folyamatba.

Hetedik elem a stratégiaiilag kiemelt célcsoportok kijelölése. A hatékonyság érdekében az apparátusnak kizárólag a stratégiaiilag jelentős lakosságra kell összpontosítania, és azt kell céloznia hasbara üzeneteinek. De nem csak egy ország lakossága lehet célcsoport – az

47 Greenfield, 2012, 35-37. o.

üzleti-, tudományos- és média elit is azzá válhat⁴⁸, mint például a már említett pedagógusok, oktatók, tananyagfejlesztők köre, vagy a gyógyszergyárak által látogatott orvosok.

A hasbara, és/vagy nyilvános diplomácia célja tehát az Izrael-ellenes propaganda által továbbított üzenetekre való reakció, egy alaposan felépített és átgondolt, együttműködésre és az üzenetek megfelelő, hatékony elosztására támaszkodó gyakorlat alapú rendszer segítségével, amely szoros kapcsolatban áll a nem-kormányzati szervezetekkel, továbbá a magánszektorral.

4.2. Kiadványok, média

A téma elemzése, kutatása során arra is fény derült, hogy a gyakorlati elemek mellett számos nemzetközi szervezet, intézmény, nagykövetség állít, állított össze olyan kiadványokat, kézikönyveket, amelyek célja Izrael Állam népszerűsítésén túl az ország és a zsidó vallás történelmének, hagyományaink megismertetése, valamint egy olyan „válaszrendszer”, „válasz metódus” terjesztése, amely segítséget nyújthat a sztereotípiákra és kritikákra való azonnali és hatékony reakcióban.

A kézikönyvek közül a legismertebb és legszélesebb körben elérhető az izraeli külügyminisztérium által összeállított „Facts about Israel” című kiadvány, amely az ország történelmén túl az aktuális társadalmi, politikai, gazdasági, kulturális tényeket, továbbá az oktatást, egészségügyet ismerteti. A kiadványban foglaltak természetesen az izraeli nézőpontot tükrözik, a tényszerű leírás célja az országgal kapcsolatos alap információk nyújtása.

Nem minden kiadvány szorítkozik azonban a tényszerű információtovábbításra: a WUJS⁴⁹ Hasbara Kézikönyv: Izrael népszerűsítés a kampuszokon című kiadványának célja például olyan, már bevált módszerek továbbítása, amelyek Izraelt népszerűsítik. A „kézikönyv” rendelkezik a népszerűsítés céljáról, a kommunikációs stílusokról amellet, hogy tisztáz néhány alapfogalmat (antiszemitizmus, anti-cionizmus stb.), és összefoglalja azokat a témaköröket, amelyek a béke megteremtésének kritikus pontjai (pl.: telepek, palesztin menekültek, terrorizmus). Előbbiek mellett a kiadvány felsorolja azokat a tulajdonságokat is, amelyek nélkülözhetetlenek ahhoz, hogy egy Izrael-párti „aktivista”

48 Greenfield, 2012, 38-41. o.

49 Zsidó Tanulók Világszövetsége

képes legyen megfelelően felépíteni egy kampányt, felkészülni egy beszédre, megírni egy levelet, demonstrációt szervezni.

Az előző pontban ismertetett összetevők, valamint a kiadványok mellett a média is kiemelkedő szerepet játszik a nyilvános diplomácia eszközeinek tárházában. Minthogy a világsajtó csak egy bizonyos pontig befolyásolható, kézenfekvő az izraeli média teljeskörű kiaknázása a megfelelő üzenetek célba juttatásához.

Míg az Egyesült Államokban a média a törvényhozói-, végrehajtói- és bírói hatalmi ágak mellett, mintegy negyedik hatalmi ágként jelenik meg, addig Izraelben a média a három hatalmi ág szerves részévé vált, és ezzel az átlagember a közvetítések révén betekintést nyer a folyó ügyekbe. „Nyitottságuk” mellett az is bizonyítja a sajtó erejét, hogy a politikai pártok népszerű újságírók, televíziós személyiségek köré építik jelöltjeiket, esetenként őket jelölik meg, mint a párt vezetője. Példaként említhető a magyar származású Joszef (Tomi) Lapid, a Sinui párt vezéralakja, volt igazságügy-miniszter, miniszterelnök-helyettes, a Tel Aviv-i egyetem kommunikáció szakának egykori oktatója, aki médiaszemélyiségből lett politikus.

A hasbara irányítói különös figyelemmel fordulnak a jól kommunikáló, hiteles médiaszemélyiségek, véleményvezérek, politikusok felé. Igyekeznek őket szószólóként egy-egy ügy mellé állítani, azonban ezzel fennáll a veszélye a média átpolitizálásának, amellyel pedig gyengül annak függetlensége. A hasbara hatékonysága azonban megkérdőjelezhető egy teljesen független média esetében.

Összegzés

Dolgozatomban a hasbara-t, Izrael nyilvános diplomáciáját, a nyilvános diplomácia egy egyedi „módszerét” vizsgáltam.

A fogalom jelentésének és tartalmának megismeréséhez szükségesnek láttam a nyilvános diplomácia hátterének, pontos jelentésének elemzését. A vonatkozó szakirodalom alapján kijelenthető, hogy a kifejezés egy olyan gyakorlatot takar, amelynek célja a helyi és nemzetközi köz(vélemény) befolyásolása, megnyerése, valamint a tájékoztatás – Izrael érdekeinek és értékeinek népszerűsítésére. A nyilvános diplomácia, mint gyakorlat, kihasználja tehát a hagyományos diplomácia eszközeit és bár a propaganda utódja, mégsem keverhető össze azzal.

Annak érdekében, hogy a nyilvános diplomáciát jól érzékelhetően elkülönítsem a hagyományos diplomáciától, összehasonlítottam azok karakterjegyeit. Kijelenthető, hogy mindkét esetben üzenetek továbbításáról beszélünk, azonban míg a hagyományos diplomácia csak egy meghatározott kör számára, addig a nyilvános diplomácia széles körben érhető el, továbbá átlátható (annak függvényében, hogy a döntéshozók mennyire hagyják meg az átláthatóságot).

A nyilvános diplomáciához szorosan kapcsolható a puha hatalom (egy ország hadseregtől, erőszaktól, kényszerszertől mentes érdekérvényesítési képessége), valamint az országimázs fogalma is. E két fogalom, illetve eszköz egy ország megítélése, népszerűsítése szempontjából bír kiemelkedő jelentőséggel – erővel, nyomásgyakorlással, szankciókkal ugyanis nem lehetséges a pozitív kép kialakítása, mint ahogyan a megfelelő országimázs is nélkülözhetetlen ahhoz, hogy az ország, mint termék „eladható” legyen.

Kutatásom során arra jutottam, hogy a hasbara kifejezés a héber nyelvben magyarázatot jelent - ennek azonban a diplomácia világában nincs pontosan körülhatárolt megfelelője, hiszen az nem feltétlen magyarázat, sem pedig kifejezett.

Az elemzés során kiderült – megcáfolva egyik feltevésemet –, hogy a hasbara tulajdonképp nyilvános diplomáciát jelent. Különbség az eszköztárban és a gyakorlati elemekben figyelhető meg, hiszen azok Izrael Állam érdekeit és céljait hivatottak a leghatékonyabban képviselni és elérni, így azokhoz igazodnak.

Az a feltevése, miszerint a hasbara propaganda célt szolgál, igaznak bizonyult, hiszen amint az a munkám során kiderült, a public diplomacy, azaz a nyilvános diplomácia a propaganda utódja.

Azt a hipotézisem is igazoltnak tekintem, miszerint a hasbara célja a fentiek mellett a berögzült, sablonos és tévhitekkel teli gondolatokra, megjegyzésekre való legmegfelelőbb reakció kidolgozása, továbbítása, hiszen az e célt szolgáló kiadványok teljeskörű, átfogó utasításokat és gyakorlatokat tartalmaznak.

Végül a hasbara és az országimázs közti kapcsolathoz köthető feltevésem igazolódott be, hiszen a hasbara az országimázs eszköztárát is felhasználja működése során, amely a pozitív értékek kihangsúlyozásával népszerűsíti Izraelt, befolyásolja a közvéleményt.

Kutatásom során természetesen azt is vizsgáltam, hogy miért van szükség a hasbara-ra, továbbá azt, hogy az mennyiben képes befolyásolni az Izraelről kialakult képet. Lehetőségem volt interjút készíteni Nitzan Chen-nel, az izraeli miniszterelnöki hivatal sajtóosztályának igazgatójával, valamint Yisrael Ne'eman-nal, a Haifai Egyetem izraeli kortárs történelem és társadalom szakértőjével.

Kérdéseimre adott válaszaik csak megerősítették az azokkal kapcsolatos, előzetes feltevéseimet, miszerint a hasbara azon része, amely célja Izrael világnézeteinek „elmagyarázása”, egy soha véget nem érő feladat, hiszen az intézkedésekre, politikai és katonai lépésekre magyarázatot kell adni. Nyilvánvaló, hogy a „rendszer” bármelyik eleme is legyen az üzenetet továbbító csatorna, az mindig az aktuális kormány nézeteit tükrözi és érdekeit képviseli.

Izrael igen meggyőzően szerez támogatókat, használja ki politikusainak szónoki képességeit és technikai, illetve kommunikációs eszközeit. Ha a hasbara-t ebből a szemszögből közelítjük meg, könnyen kijelenthető, hogy sikeressége nélkül erősen megkérdőjelezhető lenne.

A definíciók, eszközök, gyakorlatok és dimenziók vizsgálatát követően szükségesnek láttam az hasbara apparátusának, működésének, gyakorlatának kutatását is. Így derült fény arra, hogy a hasbara apparátust 2007-ben megreformálták, majd centralizálták, továbbá meghatározták a főbb irányvonalakat, elveket, üzeneteket, amelyeket minden, az apparátusban működő szerv, kötelező érvényű irányelveknek tekint.

A megreformált apparátus és a logikusan felépített, hatékonyan használt eszközök azonban mindaddig haszontalannak bizonyulnak Izrael megítélésének, negatív képének megváltoztatásában addig, amíg az Izrael-ellenes propagandával vívott küzdelem állandó „szélmalomharcot” jelent, amíg a felek képtelenek kilépni az évtizedek óta hangoztatott elvárások és irányelvek mögül és amíg a nemzetközi egyezményekben foglalt irányelveket, szabályokat rendszeresen megszegik.

Amellett, hogy Izrael a lehető leghatékonyabban kihasználja (vagy igyekszik kihasználni) a diplomácia, a nyilvános diplomácia, a hasbara, a kulturális diplomácia, a sportdiplomácia és az országimázs eszköztárát, innovativitásának és a szükségnek köszönhetően új irányvonalat is ad a diplomáciának. Ez az új irányvonal véleményem szerint bátran nevezhető digitális-, vagy közösségi diplomáciának is, azonban, hogy speciálisságának, egyediségének köszönhetően nem, vagy csak részleteiben adaptálható.

Felhasznált irodalom

Könyvek, monográfiák

1. Hansen, Allen, 1984: USIA, Public Diplomacy in the Computer Age., Praeger Publishers Division, New York, New York, United States
2. Katz, Shmuel, 1973: Battleground: Fact and Fantasy in Palestine, Bantam Books, London, United Kingdom
3. Leonard, Mark – Catherine Stead – Conrad Smewing, 2002: Public Diplomacy, The Foreign Policy Centre, The Mezzanine, London, United Kingdom
4. Melissen, Jan, 2005: The New Public Diplomacy, Soft Power in International Relations, Palgrave Macmillan, New York, New York, United States

Tanulmányok, periodikák

5. Cull, Nicholas J., 2009: Public Diplomacy: Lessons from the Past, Figueroa Press, Los Angeles, California, United States
6. Davidson, Martin, 2008: Cultural Relations: Building networks to face twenty-first-century challenges in: Engagement: Public Diplomacy in a Globalised World, Foreign and Commonwealth Office, London, United Kingdom
7. Gilboa, Eytan, 2006: Public Diplomacy: The Missing Component in Israel's Foreign Policy in: Israel Affairs, Vol. 12, No. 4, October 2006, pp. 715-747.
8. Gilboa, Eytan, 2008: Searching for a theory for public diplomacy in: The Annals of the American Academy of Political and Social Science, 616
9. Greenfield, Dr. Shivi, 2012: Israeli Hasbara: Myths and Facts, Molad, the center for the renewal of Israeli democracy, Jerusalem, Israel
10. Hassman, Rommy, 2008: The Israel Brand, Nation Marketing under Constant Conflict, Tel Aviv University, Tel Aviv, Israel
11. Kull, Steven et.al., 2008: World Public Opinion on the Israeli-Palestinian Conflict
http://www.worldpublicopinion.org/pipa/pdf/jul08/WPO_IsPal_Jul08_packet.pdf

Letöltés ideje: 2014.04.25.

12. Malone, Giffor, 1985: Managing Public Diplomacy in: The Washington Quarterly, no. 8, Routledge Press for the Center for Strategic and International Studies, Washington DC, United States
13. Naor, Aryeh, 2009: Israel in the Third Millennium: The Fundamentals of Public Diplomacy in. D. Sinar (ed.) Ne'eman Document: Israel Public Diplomacy, Shmuel Ne'eman Institute, Ministry of Foreign Affairs, Jerusalem, Israel
14. Nye, Joseph, 2004: The Decline of Americas Soft Power in Foreign Affairs, Vol.83, Nr.3
15. Szondi György, 2008: Public Diplomacy and Nation Branding: Conceptual Similarities and Differences, Discussion Papers in Diplomacy, Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael'
16. Wolf, Charles – Rosen, Brian 2004: Public Diplomacy, How to Think About and Improve It, Rand Corporation, Santa Monica, California, United States

Internetes források

17. Baronsky, Hagit, 2010: in: Globes
<http://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1000582414>
Letöltés ideje: 2014.01.16.
18. Diker, Diker, 2002: Why are Isreal's public relations so poor? in: Jerusalem Center for Public Affairs
<http://www.jcpa.org/jl/vp487.htm>
Letöltés ideje: 2014.01.15.
19. Gissin, Raanan, 2006: The Critical Importance of Israeli Public Diplomacy in the War Against the Iran-Hizballah Axis of Terror in: Jerusalem Center for Public Affairs
<http://www.jcpa.org/brief/brief006-9.htm>
Letöltés ideje: 2014.01.26.
20. Halkin, Hillel, 2006: Israel's Media Problem in: Commentary Magaine
<http://www.commentarymagazine.com/article/israel%E2%80%99s-media-problem>
Letöltés ideje: 2014.01.28.
21. Katz, Shmuel, 2001: Tinkerin with Hasbara in: The Jerusalem Post

http://www.freeman.org/m_online/sep01/katz.htm

Letöltés ideje: 2014.01.15.

22. Meir, Gideon, 2005: What „Hasbara” is Really All About in: Israel Ministry of Foreign Affairs

<http://www.mfa.gov.il/mfa/abouttheministry/pages/what%20hasbara%20is%20really%20all%20about%20-%20may%202005.aspx>

Letöltés ideje: 2014.01.05.

23. Prime Minister Office, 2007: Establishment of the National Information

<http://www.pmo.gov.il/Secretary/GovDecisions/2007/Pages/des1396.aspx>

Letöltés ideje: 2014.01.02.

24. Rosenblatt, Gary, 2004: 'Hasbara' Goes Prime Time in: The Jewish Federation of North America

<http://www.jewishfederations.org/page.aspx?id=89887>

Letöltés ideje: 2014.01.05.

25. Suto, Ryan J., 2011: Dimensions of public diplomacy

<http://www.ryanjsuto.com/2011/02/diagramming-public-diplomacy-ver-20.html>

Letöltés ideje: 2014.02.02.

26. The Globe and Mail, 2005: Israeli Wall Violates Rights - UN Experts, 8-4-5

<http://www.rense.com/general67/iis.htm>

Letöltés ideje: 2014.01.29.

27. The Hasbara Apparatus – Molad, the center for the renewal of Israeli democracy

<http://www.molad.org/images/upload/files/37830581085043.pdf>

Letöltés ideje: 2014.02.01.

28. U.S. Public diplomacy in: PublicDiplomacy.org

http://pdaa.publicdiplomacy.org/?page_id=6

Letöltés ideje: 2014.01.30.

Melléklet

1. melléklet – interjú kérdései

1. Véleménye szerint, mi a hasbara pontosan?
2. Mit gondol, van bármilyen különbség a hasbara és a nyilvános diplomácia között? Amennyiben igen, melyek azok?
3. Gondolja, hogy a hasbara hatékonyabban éri el a kitűzött célt, mint a nyilvános diplomácia?
4. A hasbara mögött valóban az áll, hogy az izraeli külügyminisztérium vagy a felelős egyéb minisztériumok magyarázatot adnak az olyan incidensekre, mint például a Marmara Flottilla esete vagy a gázai rakétatámadások és az azokra való válaszcsepások, vagy az a célja, hogy közelebb vigye az embereket Izraelhez és, hogy elmagyarázza nekik a döntéseket, cselekedeteket?
5. Képes a hasbara a nemzetközi média befolyásolására? Vagy az egyetlen esély arra vonatkozóan, hogy magyarázatot adjon bizonyos, nemzetközi felháborodást kiváltó cselekedeteire az, hogy elérí a közösségeket, szervezeteket, amelyek aztán a saját hasbara-jukat csinálják?

2. melléklet – interjú Nitzan Chen-nel

„Bizonyára egyetért azzal, hogy Izrael álláspontjának elmagyarázása tulajdonképp egy soha véget nem érő feladat. A döntések többségét az izraeli kormány hozza meg – ezekre többnyire negatívan reagál a nemzetközi közösség, mondván, azok nincsenek összhangban a közös irányelvekkel.

Minden ország jogosult arra, hogy magyarázatot adjon lépései és intézkedéseire. Akár propagandának nevezzük, akár nyilvános diplomáciának vagy hasbara-nak, az mindig a kormány álláspontját tükrözi. Izrael gyenge láncszem az irányelvek és a politikai normák területén, így kiemelkedően fontos küldetése az érdekképviselés és az üzenetek terjesztése a lehető legmeggyőzőbb módon. A Bibliában található egy vonatkozó mondás, miszerint „nem te fejezed be a munkát, de nem vonhatod ki magad az alól”.

Ez azt jelenti, hogy bár az izraeli hasbara igen kemény munka, minden lehetőséget meg kell ragadnunk és annak érdekében, hogy megtaláljuk a leghatékonyabb módját annak, hogy a világ megértse, Izrael gyakran igencsak nehéz helyzetben van az erőszak, a terror elleni küzdelemben, így meg kell védenie állampolgárait – kompromisszumok nélkül.

A nemzetközi média természetesen jelentős színtere a kormány cselekedeteinek elmagyarázásában. Netanjahu miniszterelnök a legmegfelelőbb, leghitelesebb ember, aki a képernyőn megjelenhet. Ő soha ne fáradt ahhoz, hogy elmagyarázza a világnak, hogy Izrael több szimpátiát érdemel egy olyan eleséges közegben, mint amilyenben létezik.

Ez tehát a leghatékonyabb módja annak, hogy Izrael nézőpontját továbbítsuk. Természetesen nem szabad megfeledkeznünk azokról a technikai vívmányokról sem, amelyek a rendelkezésünkre állnak: az Internet, a Facebook, a Tweeter és egyéb közösségi oldalak mind kiválóan használhatók a cél elérése érdekében, így a hasbara apparátusa igyekszik minden lehetőséget kiaknázni.

Fentiek mellett kihangsúlyozandó, hogy a hasbara része a nyitottság és a könnyű elérhetőség: az apparátus minden alkalmazottja azonnal és könnyen elérhető, hiszen célunk az irányelvek és nézőpontok mielőbbi, pontos és hiteles továbbítása.”

3. melléklet – interjú Yisrael Ne’eman-nal

„A hasbara Izrael információs kampánya. Mint minden kampány során, a kiválasztott információ a lehető legpozitívabb képben tünteti fel Izraelt (hitelesnek kell lennie és természetesen a háttérbe kell szorítania a negatívumokat). A koncepció része az is, hogy kevésbé ismert információkat, érdekességeket is továbbítson a nyilvánosság felé, mint például a zsidó menekültek üldöztetésének kérdése az arab világban, Izrael Állam kikiáltását követően vagy a például a Hamasz alapítóiratában foglaltak kérdése.

Nem vagyok teljesen tisztában azzal, hogy pontosan mit takar a nyilvános diplomácia, de meggyőződésem, hogy az izraeli diplomaták nem elég hatékonyak - kifejezetten azok, akik politikusi karrierjüket követően váltak diplomatává. A hasbara arra is alkalmas, hogy a hibákat és gyengeségeket is közvetítse, azok megvitatására is felhívja a figyelmet – a továbbított üzeneteknek nem feltétlenül kell minden esetben ragaszkodnia a hivatalos kormányzati irányelvekhez. Gyakran meg is kérdezik tőlem, hogy miért olyan hatástalan és gyenge az izraeli hasbara.

Azt gondolom, hogy a hasbara sokkal hatékonyabb, mint a hagyományos nyilvános diplomácia, hiszen annak nyitottságát túlszárnyalja. Például élhet erős kritikával az ellenzék, ami a kormány elképzeléseit illeti. Javasolhat más megoldást is, amellyel indirekt befolyásolható a politika, például a palesztinokkal való megbékélés ügyében. A megnyilvánulás szabadsága Izrael demokratikusságát erősíti és azt, hogy nem kell mindig egyetérteni a kormánnyal ahhoz, hogy lojálisak legyünk Izraelhez.

A külügyminisztérium csinálja mindkettőt, néha hozzáértéssel, néha nem. Általában az incidenseknek ésszerű magyarázata van. Az emberek Izrael iránti kötődésének erősítése inkább a hasbara és a nem „profik” feladata. Az irányelvek elmagyarázása hitelesebb azok szájából, tollából, akik nem a kormányt képviselik.

A hivatalos hasbara azonnali reakciót jelent és befolyással bír akkor is, ha rövidtávú. Amin arra rámutattál, a közösségeket helyi szinten kell elérni és megszólítani – ebben pedig azok a leghatékonyabbak és hitelesebbek, akik a bürokráciától távol állnak.”